

DECIZIE

14.09.2021

mun. Orhei
мун. Орхей

nr. 10.12

Cu privire la aprobarea Planului Operațional Local pentru mun.Orhei

În temeiul art. 10, art. 118-126 ale Codului administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018; art.14, alin.(2), lit.p), alin.(3), art.81 ale Legii nr.436-XVI din 28.12.2006 privind administrația publică locală; art.8 al Legii nr. 397 din 16.10.2003 privind finanțele publice locale; art. 8, art. 11, art. 13 din Legea nr. 239 din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional; Dispoziția Primarului municipiului Orhei nr.237 din 09.06.2021 "Cu privire la crearea Unității de implementare a Programului", în scopului implementării Programului național de dezvoltare a orașelor – poli de creștere aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.916 din 16.12.2020, pentru a beneficia de Programul național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027, examinând nota informativă prezentată

CONSILIUL MUNICIPAL ORHEI DECIDE:

1. Se aprobă Planul Operațional Local pentru mun.Orhei, conform anexei nr. 1 la prezenta decizie.
2. Unitatea de implementare a programului va elabora note conceptuale pentru proiectele descrise în Planul Operațional Local.
3. Autoritatea executivă a Consiliului Municipal Orhei va întreprinde acțiunile necesare pentru implementarea Planului Operațional Local pentru mun.Orhei.
4. Sursa de acoperire financiară va fi, după caz, din: bugetul local, bugetul de stat, alte surse de acoperire atrase suplimentar.
5. Pentru informarea publică prezenta decizie se plasează pe pagina oficială a Primăriei municipiului Orhei în rețeaua Internet www.orhei.md precum și se afișează pe panoul informațional al Primăriei mun. Orhei.
6. Prezenta decizie se comunică persoanelor vizate, intră în vigoare la data includerii acesteia în Registrul de stat al actelor locale și poate fi atacată în termen de 30 zile de la data comunicării în Judecătoria Orhei (adresa: str. Vasile Mahu, 135, mun. Orhei), conform prevederilor Codului Administrativ al Republicii Moldova.
7. Controlul asupra executării prezentei decizii revine Primarului municipiului Orhei, Pavel VEREJANU.

Președintele ședinței

Semnat la data de 20.09 2021

Contrasemnat:
Secretar interimar al
Consiliului municipal Orhei

 Evgheni PISOV

 Grigore MÎRA

09.12.2022

mun. Orhei
мун. Орхей

nr. 12.33

Cu privire la modificarea deciziei nr.10.12 din 14.09.2021

În temeiul art.8-13,15 ale Legii privind transparența în procesul decizional nr.239 din 13.11.2008; art.10, art.118-126 din Codul Administrativ al Republicii Moldova nr.116 din 19.07.2018; art. 3 (2), 14 (3) a Legii privind administrația publică locală nr.436-XVI din 28.12.2006, în scopul implementării Programului național de dezvoltare a orașelor – poli de creștere aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 916 din 16.12.2020, pentru a beneficia de Programul național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027, în baza recomandărilor privind adaptarea și actualizarea mai multor poziții din conținutul Planului Operațional Local pentru mun. Orhei, parvenite de la Solidarity Fund PL în Moldova, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale și ADR Centru, examinând nota informativă prezentată,

CONSILIUL MUNICIPAL ORHEI DECIDE:

1. Se modifică decizia Consiliului municipal Orhei nr.10.12 din 14.09.2021 "Cu privire la aprobarea Planului Operațional Local pentru mun. Orhei", prin modificarea anexei nr.1 care se expune în redacție nouă conform anexei la prezenta decizie.
2. Autoritatea executivă a Consiliului Municipal Orhei va întreprinde acțiunile necesare pentru implementarea Planului Operațional Local.
3. Pentru informarea publică prezenta decizie se plasează pe pagina oficială a Primăriei municipiului Orhei în rețeaua Internet www.orhei.md precum și se afișează pe panoul informațional al Primăriei mun. Orhei.
4. Prezenta decizie se comunică persoanelor responsabile, instituțiilor implicate în procesul implementării Programului național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027, intră în vigoare la data includerii acesteia în Registrul de Stat al Actelor Locale și poate fi atacată în Judecătoria Orhei în termen de 30 zile de la data comunicării (adresa: str. Vasile Mahu 135, mun. Orhei), conform prevederilor Codului Administrativ al Republicii Moldova.
5. Controlul asupra executării prezentei decizii revine Primarului municipiului Orhei, Pavel VEREJANU.

Președintele ședinței

Semnat la data de 14.12. 2022

Contrasemnat: Secretar al Consiliului municipal Orhei

Boris DARIEV

Grigore MÎRA

MINISTERUL INFRASTRUCTURII
ȘI DEZVOLTĂRII REGIONALE

Agenția de
Dezvoltare Regională
Centru

Solidarity Fund PL
in Moldova

Polish aid

Primăria municipiului Orhei

PLAN OPERAȚIONAL , LOCAL 2022-2027

ORHEI 2022

Acest document a fost elaborat în contextul procesului de implementare a Programului Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere 2021-2027.

Primăria municipiului Orhei
Persoana responsabilă de Planul Operațional Local
Mihail GANDRABURA
șef Centru de Dezvoltare Locală și Regională Orhei
Telefon: +373 7948277
Email: cdlr@orhei.md

Planul Operațional Local al municipiului Orhei
a fost elaborat în baza principiilor de participare, transparență și parteneriat.
Planul a fost aprobat de către Consiliul municipal Orhei
prin Decizia nr. _____ din _____

CUPRINS

I. Introducere	5
II. Capitolul I. Analiza situației.....	8
III. Capitolul II. Obiectivele Planului Operațional Local.....	24
IV. Capitolul III. Proiecte planificate și etapele de implimentare.....	26
V. Capitolul IV. Planul operațional de implimentare.....	28
VI. Note Conceptuale.....	42
VII. Impact și Riscuri de Implimentare.....	78

ABREVIERI

ADR – Agenția de Dezvoltare Regională
ANOFM – Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă.
APL – Administrația Publică Locală
BM – Buget Municipal
BNSM – Biroul Național de Statistică din Moldova
BS – Buget de Stat
CDLR Orhei – Centrul de Dezvoltare Locală și Regională Orhei
CMF – Centrul Medicilor de Familie
CMO – Consiliul Municipal Orhei
CVR – Coeficientul de Valoare Relativă
DMS – Deșeuri Menajere Solide
EP – Echipa de Planificare
FEEM – Fondul pentru Eficiență Energetică din Moldova
FEN – Fondul Ecologic Național
FISM – Fondul de Investiții Sociale din Moldova
FNDR – Fondul Național pentru Dezvoltare Regională
GLI – Grup Local de Inițiativă
IPET – Instituția Publică de Educație Timpurie
IPG – Instituție Publică Gimnaziu
IPLT – Instituție Publică Liceu Teoretic
ÎI – Întreprindere Individuală
ÎMM – Întreprinderi Mici și Mijlocii
LD – Liniile Directoare privind revitalizarea urbană
MIDRM – Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale al Republicii Moldova
MEI – Ministerul Economiei
ODD – Obiectivele de Dezvoltare Durabilă
ONG – Organizații Non-Guvernamentale
POL – Program Operațional Local
POR – Program Operațional Regional
PRU – Program de Revitalizare Urbană
PUG – Plan Urbanistic General
PVI – Procedura de Vămuire a Mărfurilor la Import
RDC – Regiunea de Dezvoltare Centru
REC Moldova – Centrul Regional de Mediu Moldova
RM – Republica Moldova
RU – Revitalizare Urbană
SCL Orhei – Î.M. “Servicii Comunal-Locative Orhei”
SP – Sectorul public
UE – Uniunea Europeană
ZCV – Zona de control Vamal
ZEL – Zona Economică Liberă
ZR – Zona de Revitalizare

I. INTRODUCERE

Guvernul Republicii Moldova, prin Hotărârea nr. 916/2020, a aprobat: „**Programul național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere**”, document de politici publice pe termen mediu (2021-2027), având menirea de a susține accelerarea dezvoltării socio-economice a 6 municipii - centre regionale în Republica Moldova. În vederea transformării acestora în poli de creștere, capabili să susțină difuzarea dezvoltării în zonele rurale proxime (municipiile Cahul, Comrat, Ungheni, Orhei, Soroca și Edineț). Programul prevede implementarea pe parcursul anilor 2021-2027 a unor portofolii de proiecte pre-determinate pentru fiecare municipiu.

Menționăm că la elaborarea Programul național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere s-a ținut cont de prevederile titlului IV capitolul 20 „Dezvoltarea regională, cooperarea la nivel transfrontalier și regional” al Acordului de Asociere a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană¹, ratificat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 112 din 2 iulie 2014². Totodată, implementarea Programului urmează să sprijine realizarea Agendei 2030 de dezvoltare durabilă în Republica Moldova³, în special ODD 11: Orașe și comunități durabile: 11.2 (asigurarea accesului la sisteme de transport sigure, la prețuri echitabile, accesibile și durabile pentru toți, îmbunătățirea siguranței rutiere, în special prin extinderea rețelelor de transport public), 11.3 susținerea dezvoltării durabile a regiunilor, asigurarea unui sistem urban policentric și asigurarea localităților cu documentație de urbanism, 11.4 (asigurarea accesului universal la spații verzi și publice sigure, incluzive și accesibile) și 11.8 (stimularea conexiunilor pozitive de economice, sociale și de mediu între localitățile urbane, perurbane și rurale prin fortificarea planificării la nivel național și regional).

Totodată, în conformitate cu punctul 3 al Hotărârii de Guvern nr. 916/2020, pentru a beneficia de Program, autoritățile publice locale (APL) ale municipiilor beneficiare urmează să asigure pe parcursul anului 2021 constituirea cadrului instituțional necesar, precum și elaborarea și aprobarea Planurilor operaționale de implementare a Programului la nivel local.

Planul Operațional Local (în continuare - POL) reprezintă foaia de parcurs a Primăriei mun. Orhei privind coordonarea la nivel local a activităților necesare implementării proiectelor planificate în cadrul Programului național de dezvoltare a orașelor - poli de creștere, specificând etapizarea și prioritățile, acțiunile pregătitoare necesare, planul calendaristic și managementul financiar.

Prin urmare, POL al municipiului Orhei, urmărește priorietizarea și etapizarea proiectelor propuse spre implementare în cadrul Programului, detalierea activităților pregătitoare necesare de întreprins la nivel local și formularea calendarului temporar al activităților.

Activitatea de elaborare și aprobare a POL de implementare a Programului național la nivelul municipiului Orhei presupune două etape distincte:

1. Elaborarea proiectului POL de implementare a Programului Național de dezvoltare a polilor de creștere (PNDPC) în mun. Orheia pentru perioada 2022-2027;
2. Examinarea și aprobarea POL de către Consiliul municipal Orhei.

Documentul pornește de la analiza situației existente, a provocărilor și oportunităților

¹<https://mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>

²https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=83489&lang=ro

³<https://cancelaria.gov.md/ro/apc/agenda-de-dezvoltare-durabila-2030>

majore înregistrate în mun. Orhei în perioada 2022. În baza acestor informații au fost stabilite obiectivele și proiectele POL pentru perioada respectivă.

Ulterior, în baza obiectivelor și proiectelor stabilite în POL, CDLR Orhei va elabora Planuri anuale de implementare al POL, care vor descifra calendaristic și în detaliu toate acțiunile și activitățile necesare de a fi întreprinse la nivel local, inclusiv bugetele aferente, responsabilii și indicatorii de rezultate. Prin urmare, POL al municipiului Orhei, în contextul Programului Național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în RM (2022-2027), a fost realizat respectând etapele și procedurile legale de aprobare stabilite față de deciziile Consiliului municipal, prin Legea administrației publice locale nr. 436/20065, Legea cu privire la actele normative nr. 100/20176 și Legea finanțelor publice locale nr. 397/20037.

Proiectul POL al municipiului Orhei a fost supus procesului de consultări publice în modul stabilit de prevederile legale privind transparența în procesul decizional, în conformitate cu prevederile HG nr. 967 din 09.08.20168 cu privire la mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional.

Contextul elaborării Planului Operațional Local al mun. Orhei

Scopul principal al municipiului Orhei ca beneficiar al Programului național de dezvoltare a orașelor – poli de creștere, este de a deveni oraș-pol de creștere regional atractiv pentru locuitori, antreprenori și vizitatori.

Acest fapt va genera creșterea ocupării forței de muncă și va stimula dezvoltarea zonelor rurale din vecinătatea municipiului.

Municipiul Orhei este oraș-pol de creștere, un oraș exemplu, datorită dinamicii dezvoltării precum și atractivitatea din punct de vedere turistic, istoric și rolul de agrement cu microclimat balnear a codrilor din apropierea localității. Orheiul este unul din principalele centre economice ale Regiunii centrale a țării.

La baza elaborării Planului sunt mai multe documente de politici publice din domeniul dezvoltării economico-social aprobate la nivel local și național, printre care:

- Planul strategic de dezvoltare social – economic al Municipiului Orhei pentru anii 2021-2025;
- Planul Urbanistic General al Municipiului Orhei 2008;
- Strategia de dezvoltare a Raionului Orhei pentru anii 2021-2025;
- Programul național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027.

Pornind de la prevederile Programului Național de dezvoltare a orașelor – poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027 și urmând obiectivul general al acestuia, care constă în crearea în Republica Moldova a unei rețele de orașe-poli de creștere regională, atractive pentru locuitori, antreprenori și vizitatori care generează creșterea, ocuparea forței de muncă și stimulează dezvoltarea zonelor teritoriale adiacente, se propune atingerea acestui obiectiv general prin realizarea următoarelor obiective specifice:

- Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare.

- Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea.
- Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice.
- Digitalizare urbană.

Implementarea Planului Operațional Local al mun. Orhei se propune a fi realizată în următoarele etape:

1. Elaborarea Planului Operațional Local de implementare a Programului Național de dezvoltare a orașelor – poli de creștere în municipiul Orhei pentru perioada 2022-2027;
2. Examinarea și aprobarea Planului Operațional Local de către Consiliul Municipal Orhei;
3. Implementarea Planului Operațional Local.

II. CAPITOLUL I. ANALIZA SITUAȚIEI

Municipiul Orhei – prezentare generală

Municipiul Orhei are un potențial dezvoltat în plan demografic și economic, având o poziție geografică avantajoasă, unde se intersectează principalele artere de transport național și internațional rutier, fiind situat în centrul Republicii Moldova la o distanță de 52 km de capitala Chișinău. Municipiul ocupă o suprafață de 2017,9 ha, are un cadru natural foarte variat și pitoresc, situarea dealurilor și a versanților permițând crearea de perspective și compoziții urbane ce accentuează formele naturale. Terenurile agricole extravilane ocupă 218 ha, cariera de piatră „Ivanos” ocupă 54 ha. Cadrul natural, în care este situat orașul, are un mare potențial urbanistic neexploatat, ce permite crearea unui sistem diversificat și bine structurat de zone verzi. În acest sens, trebuie menționată atractivitatea, din punct de vedere turistic, a luncii r. Răut și rolul de agrement cu microclimat balnear a codrilor din apropierea localității.

Râurile Răut și Ivanos și iazul din oraș constituie rețeaua hidrografică a orașului. Suprafața totală a spațiilor din intravilan destinate înverzirii este de 184 ha sau 9,1% din suprafața totală a orașului din care 70% sunt acoperite cu vegetație forestieră, iar restul se completează anual. Din resursele minerale orașul dispune de zăcăminte de piatră și argilă. Totodată, mun. Orhei poate fi considerat centru educațional important pentru centrul Moldovei, aici activând 2 colegii și o școală profesională, unde își fac studiile tinerii din oraș și din raioanele învecinate. La fel, mun. Orhei este un centru turistic, cultural și economic important din zona de centru a țării.

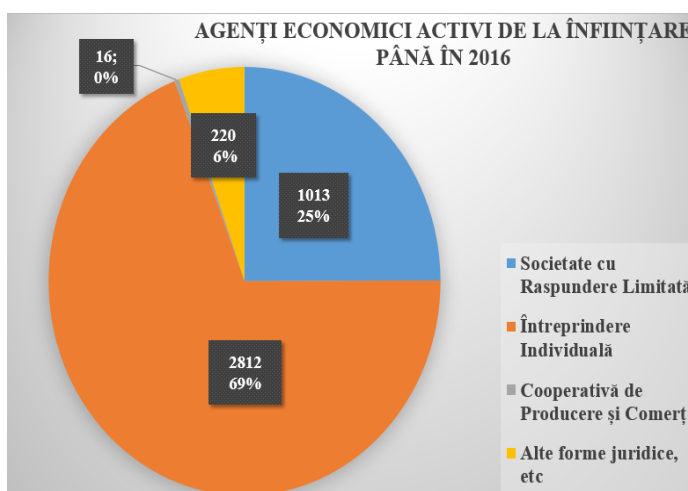
Dezvoltarea economică

Conform Programului național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova 2021-2027, municipiul Orhei a fost identificate și recomandate pentru a fi sprijinit în vederea dezvoltării în calitate de poli de creștere, având oportunitatea să beneficieze în perspectivă de investiții din programele cu finanțare națională și externă.

De la proclamarea independenței începând cu anul 1992, dar mai cu exactitate 01.01.1992 pînă în prezent, în municipiul Orhei au fost înregistrați oficial 4061 agenți economici și întreprinzători individuali, dintre care 1760 au fost lichidate, iar 2301 activează pînă în prezent.

Astfel analizînd comparativ rata înregistrare/radiere avem următoarele constatări:

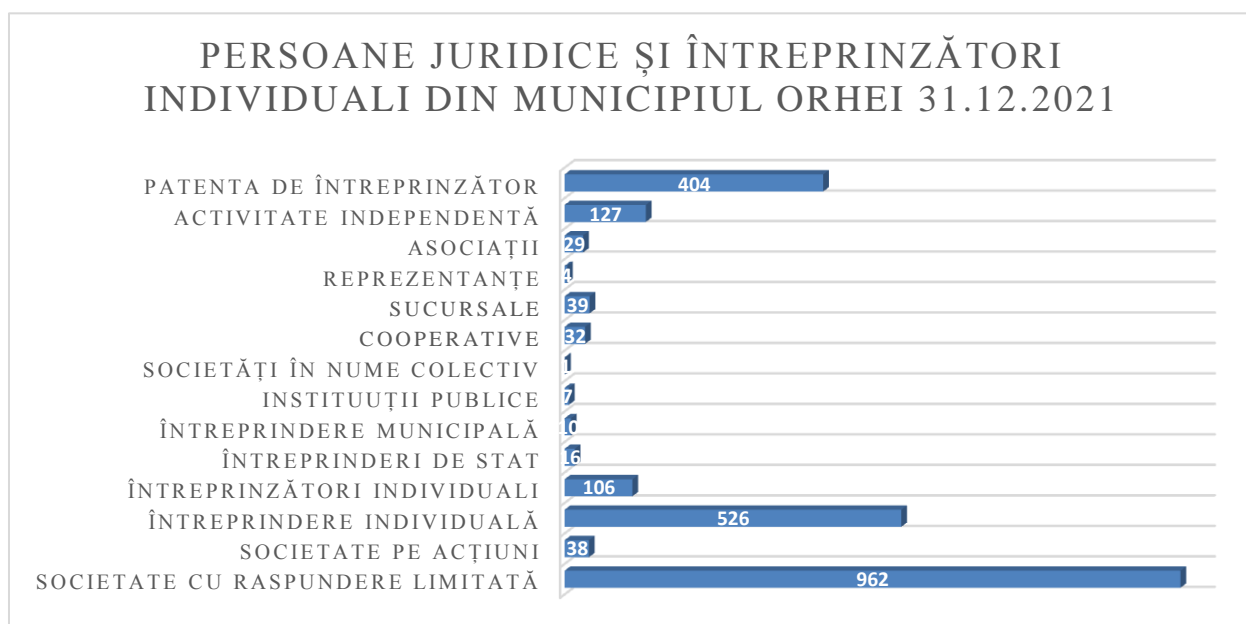
- SRL-uri 1013 înregistrate, 962 active pînă în prezent.
- ÎI-uri 2812 înregistrate, 526 active pînă în prezent
- CPC-uri – 16 înregistrate, 32 active pînă în prezent

- Alte forme juridice, ce nu se regăesc la moment etc. – 220 patente înregistrate.

Reieșind din cele expuse mai sus, făcând o analiză comparativă, putem constata că numărul agenților economici în decurs de 30 de ani s-a redus cu aproximativ 57%, lider la categoria de persoană juridică cu activitatea lichidată este ÎI – care s-a redus cu 81%, SRL – s-au redus cu aproximativ 5%, în schimb CPC – s-a majorat cu 50%.

Per concluzie putem menționa că cel mai stabil la acest moment este forma juridică SRL cu diverse genuri de activitate atât licențiată cât și nelicențiată.

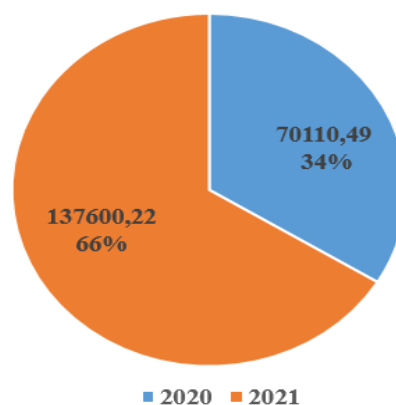
Domeniul economic al municipiului este reprezentat prin trei sectoare importante pentru dezvoltarea economiei locale: sectorul comerț, sectorul industrial de producere, servicii, sectorul transport și alte servicii publice (telecomunicații, asigurarea cu energie electrică și agent termic, aprovizionarea cu apă potabilă, canalizare, gestionarea deșeurilor etc.).

Sectorul de comerț și servicii sunt ramurile prioritare a economiei orașului. Totuși un rol important în economia orașului îl are și ramura industrială.

În economia industrială a orașului rolul de bază îl joacă în primul rând întreprinderile mari precum: fabrica de conserve „Orhei-Vit” S.A., compania S.C. ”Brodețchi” S.R.L., întreprinderea vinicolă Î.M. ”Chateau Vartely”, uzina de producere a cablajului S.E. ”Bordnetze” S.R.L și alte întreprinderi mici și mijlocii.

Sectorul comerț și servicii reprezintă o ramură importantă a economiei locale. A crescut volumul serviciilor de comunicații, de piață, servicii medicale, învățământ ș.a. Totodată s-a redus volumul serviciilor sociale prestate cu plată: transportarea călătorilor, servicii culturale, juridice, bancare, turism și excursii.

Taxe locale încasate mii lei

Diversificarea sectorului economic și a modalității de finanțare a afacerilor a determinat dinamici accelerate de creștere a activităților cooperativelor de producție, a întreprinderilor municipale și a societăților cu răspundere limitată.

În ceea ce privește densitatea întreprinderilor, nivelul atins în municipiul Orhei este de 52 întreprinderi la 1.000 locuitori.

În același context putem menționa faptul că în anul 2021, volumul încasărilor taxelor locale per municipiu au depășit cu 51% comparativ cu anul 2020, fapt ce ne demonstrează o dezvoltare progresivă sănătoasă a economiei locale.

Astfel, per ansamblu un tablou mai amplu a progresului economic, fiscal și de dezvoltare a infrastructurii pentru perioada 2019-2021 putem observa în tabelul de mai jos:

ORHEI		2019	2020	2021
1	Performanța economiilor locale			
1.1.	Salariul mediu, lei	6434	6730	7563
1.2.	Numărul agenților economici activi (care prezintă rapoarte)	1890	1800	1770
1.3.	Numărul deținătorilor de patente, persoane	491	471	404
1.4.	Numărul locurilor de muncă (cu excepția celor cu finanțare din buget), mii persoane	10	9	10
1.5.	Raportul dintre numărul locurilor de muncă create de sectorul privat și numărul total al populației prezente în vârstă aptă de muncă, %	50,5	45,5	50,5
2	Capacitatea fiscală			
2.1.	Capacitatea fiscală pe locuitor ¹ , lei	2511	2809	2910
2.2.	Raport față de municipiul Chișinău (3724 lei/locuitor), %	67	75,4	78,14
3	Calitatea drumurilor locale			
3.1.	Lungimea drumurilor în perimetrul municipiului, km	78	78	85
3.2.	Ponderea drumurilor asfaltate, %	60	70	75
3.3.	Ponderea drumurilor locale de calitate nesatisfăcătoare, %	60	55	50
4	Corespunderea nivelului de dezvoltare a infrastructurii tehnico-edilitare cu cerințele minime			
4.1.	Minimum 80% acoperire cu servicii centralizate de alimentare cu apă	98%	98%	98%
4.2.	Corespunderea calității apei din apeduct cerințelor normative față de apa potabilă	Da	Da	Da
4.3.	Minimum 70% acoperire cu servicii centralizate de canalizare	72%	72%	72%
4.4.	Minimum 70% acoperire cu servicii de evacuare centralizată a deșeurilor	98%	98%	98%
4.5.	Minimum 60% acoperire cu servicii de iluminare stradală	99%	99%	99%
4.6.	Stație de epurare a apelor uzate funcțională în trei trepte	Da	Da	Da
4.7.	Poligon autorizat de deșeuri solide	Nu	Nu	Nu
5	Dezvoltarea sistemelor de transport urban			
5.1.	Lungimea totală a rutelor, km	92,9	92,9	92,9
5.2.	Numărul stațiilor	61	61	61
5.3.	Numărul călătorilor transportați, mln.	3,2	3,2	3,2
5.4.	Numărul unităților de transport (microbuze) în operare	35	35	35

6	Acoperirea cu servicii sociale, de recreere și turistice de bază			
6.1.	Funcționarea unei săli de spectacole de minimum 500 de locuri	800	800	800
6.2.	Funcționarea unui stadion de minimum 500 de spectatori	3000	3000	3000
6.3.	Funcționarea unui complex sportiv cu toate facilitățile (inclusiv bazin)	Nu	Nu	Nu
6.4.	Zonă de recreere	Da	Da	Da
6.5.	Minimum 40 de locuri de cazare	114	114	114

Municipiul Orhei se află într-o continuă dezvoltare socio-economică în ultimii ani, având o densitate a întreprinderilor aflată într-o permanentă creștere, cu o evoluție pozitivă a rezultatelor economice, infuzie de capital străin și cu efecte și în ceea ce privește creșterea locurilor de muncă. Aceste fenomene sunt susținute de funcționalitatea structurilor de sprijin pentru dezvoltarea afacerilor precum APL, Centrul de Suport în Afaceri Orhei, Fab Lab, etc.

Cu toate acestea, se remarcă o lipsă cronică a forței de muncă specializate și un nivel salarial relativ scăzut. Pe de altă parte, se observă o absență importantă a ceea ce înseamnă parcurile cu caracter științific și tehnologic, element esențial în procesului de dezvoltare economică al unui oraș.

Păstrarea acestui ritm al dezvoltării economice trebuie susținută prin atragerea de noi investiții la nivelul municipiului în vederea creării unor noi locuri de muncă, acțiuni ce vor permite atragerea de noi rezidenți și astfel vom obține atenuarea efectelor negative ale îmbătrânirii populației. În acest sens, este necesară dezvoltarea infrastructurii pentru afaceri (valorificând astfel și poziționarea geografică a municipiului concomitent cu implementarea de acțiuni de stimulare a spiritului antreprenorial sau de investiții ce pot sprijini întreprinderile prin crearea de condiții optime necesare desfășurării activității (ex. parcuri industriale sau centre de afaceri).

Evoluția fenomenelor demografice

Numărul născuților vii, la nivelul municipiului Orhei, în anul 2021 s-a înregistrat un număr de 270 de persoane, tendința fiind de scădere începând cu anul 2019. Această tendință se observă la nivelul întregii zone municipale. Rata de natalitate este direct proporțională cu numărul născuților vii, urmând aceeași tendință descrescătoare în ultimii 3 ani la nivelul municipiului Orhei.

Numărul de persoane decedate la nivelul municipiului Orhei, pentru anul 2021 a ajuns la 415 persoane, număr ce se află în creștere față de anul anterior, creștere ce poate fi cauzată, în principal, de contextul pandemiei provocate de coronavirusul SARS-CoV-2 care a caracterizat anul 2020.

În ceea ce privește **rata mortalității** pentru anul 2021, la nivelul municipiului Orhei, rata este de 1,22‰. În ambele situații, comparativ cu indicatorii statistici de la nivel național, rata mortalității este considerabil mai scăzută față de rata mortalității de la nivelul raionului și a țării. La nivel regional, rata mortalității pentru anul 2021 este de 11,5‰, iar la nivel național este de 15,4‰.

Sporul natural (diferența dintre rata natalității și rata mortalității) are o valoare negativă la nivelul municipiului Orhei, ceea ce indică tendința de descreștere a populației. Pentru municipiul Orhei, se înregistrează în 2021 o rată a sporului natural de -0,50‰, comparativ cu situația per raion unde sporul natural este de -1,80‰.

Indicele de **îmbătrânire demografică** a populației stabilește numărul de persoane vârstnice (de peste 65 de ani) ce revin la 1.000 de persoane tinere (vârstă cuprinsă între 0 – 14 ani), astfel, la nivelul municipiului Orhei, gradul de îmbătrânire a populației este de 908,44%. Astfel gradul de îmbătrânire este într-o continuă creștere în ultimii 5 ani, situație ce caracterizează fenomenul de îmbătrânire demografică la nivelul populației municipale.

Raportul de **dependență demografică** calculat ca raport dintre persoanele considerate dependente (categorie din care fac parte persoanele cuprinse cu vârste între 0-14 ani și peste 65 ani) și persoanele considerate apte de muncă (persoanele cu vârsta cuprinsă între 15-64 de ani) exprimat la 1.000 de persoane a ajuns în municipiul Orhei, la nivelul anului 2021, la 454,57%, astfel, la 1.000 de persoane apte de muncă revin în mediu 454 persoane dependente.

Indicatorul **rata de înlocuire** a forței de muncă reprezintă raportul dintre numărul total al populației tinere (0-14 ani) și o treime din populația cu vârste cuprinse între 15-64 de ani, exprimat la 1.000 de locuitori. Pentru municipiul Orhei, în anul 2021, rata înlocuirii forței de muncă este 717,63%, astfel, la momentul ieșirii din câmpul muncii a 1.000 de persoane, acestea vor fi înlocuite de aproximativ 717 de persoane. Astfel dacă rata de înlocuire a forței de muncă va înregistra scăderi continue, în timp, pentru municipiul Orhei se va crea un deficit al forței de muncă, aspect critic în lipsa utilizării unor soluții tehnologice inovatoare care, odată cu trecerea timpului, ar putea înlocui treptat forța de muncă umană.

Starea mediului

Poluarea sistemelor urbane este o problemă complexă fiind determinată în primul rând de multitudinea și diversitatea surselor de poluare. Zonele critice sub aspectul poluării atmosferice sunt situate în apropierea unor artere rutiere intens circulate, intersecții majore, halde de deșuri industriale, depozite deșuri menajere necontrolate, ferme de animale. Industria chimică și petrochimică și-au redus substanțial activitățile de producție.

În municipiul Orhei, majoritatea întreprinderilor ca gen de activitate se referă la industria alimentară, iar în extravilanul din proximitatea municipiului activează mai multe întreprinderi zootehnice. Din prima categorie, ca potențiali poluatori fac parte întreprinderea de prelucrarea a cărnii SC. “LUNA CLARA” SRL. Din cea de a doua categorie, cele mai importante surse de poluare a municipiului Orhei sunt Î.S. “Moldsuinhibrid”, SA. “Orhei-Vin”, SA. “Orhei-Vit”, SRL “Orhcojdoi”, fabrica avicolă “Grigore Guja”.

Un loc aparte îl ocupă Stația de Epurare Biologică a apelor uzate orașenești și Depozitul de deșuri

menajere solide din municipiul Orhei.

Sursele majore de poluare a municipiului Orhei

1. Î.S. “Moldsuinhibrid”, 2. SRL “Orhcojdoi”, 3. Î.I. “Grigore Guja” fabrica avicolă, 4. Stația de Epurare Biologică a apelor uzate orașănești și Depozitul de DMS din municipiul Orhei, 5. SC. “LUNA CLARA” SRL, 6. Fosta fabrică SA. “Orhei-Vin” (teritoriul reprezintă sursă continuă de poluare fiind infectat pe mulți ani înainte plus devine spațiu pentru gunoște răzlețe neautorizate), 7. SA. “Orhei-Vit”.

Stația de Epurare Biologică a apelor uzate din municipiul Orhei (amplasată în zona III)

Î.M. Regia “Apă-Canal” este o Societate pe Acțiuni fondată de Consiliul Municipal Orhei. Domeniul de activitate al întreprinderii este: alimentarea cu apă potabilă, evacuarea și epurarea apelor uzate; prestări servicii aferente celor de bază, construcții și montări alimentări cu apă și canalizare.

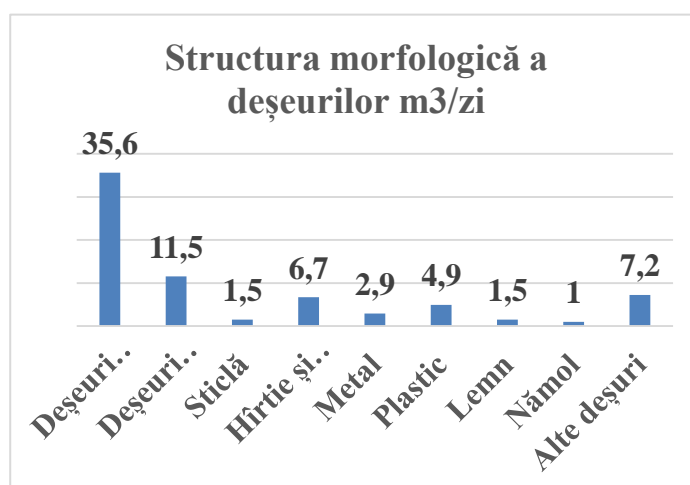
La data de 31.12.2021 întreprinderea deservea 521 consumatori din categoria non casnici ai serviciului public de alimentare cu apă și 431 ai serviciului de canalizare și epurare a apelor uzate.

Astfel rețeaua de apeduct este de 303,6 km, iar rețeaua de canalizare este 99,8 km. Numărul total de abonați în rândul populației este de 14139. Volumul total de apă epurată este de 989,1 mii m³ dintre care 6 mii m³ transportată cu autospeciala. Agentul economic lider la capitolul apelor uzate este SA. “Orhei-Vit” cu un volum de 185 mii m³.

Astfel analizând datele de mai sus putem constata că diferența dintre abonații non casnici la rețeaua de apeduct și abonații la rețeaua de canalizare (90 abonați) pe de o parte, pe de altă parte diferența dintre rețeaua de apeduct și cea de canalizare care este semnificativă (203,8) km, atestă indirect o sursă de poluare, deoarece o bună parte din volumul de apă consumat ajunge în canalizare, deși există autospeciale de evacuare a apelor de canalizare, volumul acestora este destul de mic. În mod normal rețeaua de apeduct este echivalentă cu cea de canalizare, sau o diferență minimă între ele, dar nu este posibil de a impune abonații non casnici de a contracta și servicii de canalizare. Vorbind despre poluare cu apele reziduale, avem în vedere faptul că odată ce volumul acestora nu sunt contorizate, monitorizate sau să se ducă o evidență a acestora, acestea din urmă fie sunt deversate undeva ilegal fie alte modalități de evacuare a acestora.

Depozitul de deșeuri menajere

Depozitul de deșeuri actual ocupă o suprafață de 8,07 ha, aflându-se în zona rezidențială a orașului, la 20m altitudine față de râul Răut. Depozitul dat a fost înființat în anul 1969. La moment starea acestuia este una deplorabilă, în speță starea canalelor de captare a apelor pluviale, deșeurile se depozitează direct pe pământ, fapt ce prezintă un pericol de poluare a

aerului, solului dar și contaminarea apelor subterane și a celor freactice. În momentul în care grămezile de gunoi ajung la o saturație completă a parametrului actual predispus, se utilizează un buldozer care împinge deșeurile la altitudinea de aproximativ 30-35m, astfel iarăși are loc o poluare a mediului prin eliminarea în atmosferă a dioxidului de carbon, metan și alte gaze periculoase. Dacă să ținem cont de metodologia din domeniu referitor la norma de deșeuri solide acumulate anual de la o persoană (Ghidul de colectare selectivă a Deșeurilor elaborat în baza studiilor efectuate de REC Moldova cu suportul UE) care este aproximativ 370kg, ceea ce este echivalent cu 1,48m³, putem face o evaluare estimativă a volumului de deșeuri menajere solide per municipiu.

Astfel $34149 \text{ locuitori} \times 1,48\text{m}^3 = 50540,52 \text{ m}^3$

Ținând cont de densitatea deșeurilor care variază între 160 și 600 kg/m³, sa ales o valoare medie relativă (conform normelor metodologice din domeniu) de 400 kg/m³, astfel coeficientul este de 0,4 t/ m³, ca urmare avem $50540,52 \text{ m}^3 \times 0,4 \text{ t/ m}^3 = 20216,20 \text{ tone}$ deșeuri anual per municipiu. **Concluzie.** Analiza tipurilor indică faptul, că circa 49% din volumul total al deșeurilor sunt biodegradabile, adică aceste deșeuri pot fi utilizate pentru a obține compost sau alte produse. Aceste date confirmă necesitatea implementării unui management adecvat al deșeurilor. Gestionarea inefficientă a deșeurilor cauzează nu numai poluarea componentelor de mediu, dar și o pierdere enormă a unor componente utilizabile pentru economia municipiului, ori datorită unui management bazat pe sortare, producere compost etc este posibil minimalizarea terenului ocupat de deșeuri și respectiv prevenirea efectelor negative de poluare a mediului și minimizarea acestora.

Sfera spațial-funcțională

Municipiul Orhei, este un oraș mijlociu (situat pe locul 9 în clasamentul orașelor ca mărime), având câte un singur prestator de servicii medicale, de securitate și alte servicii publice, care sunt situate în zona (ultra) centrală a orașului, sau în apropiere de aceasta, fapt menționat în Planul Urbanistic General al orașului.

De asemenea, majoritatea instituțiilor de comerț și alimentare publică sunt situate în centrul orașului conform PUG.

În cadrul analizei spațial-funcționale au fost analizați prestatorii de servicii educaționale și socio-culturale din oraș, și anume: școlile, grădinițele, bibliotecile ș.a.

Instituțiile de educație timpurie sunt 7 la număr, dintre care 3 sunt în zona I, în rest câte o instituție pentru fiecare zonă.

Prezența instituțiilor socio-culturale, presupune existența unui spațiu de interacțiune în care sunt promovate valorile spirituale și activismul civic.

Referitor la școlarizarea copiilor putem menționa că situația este similară cu cea a instituțiilor de educație timpurie, doar cu excepție fiind zona IV unde nu există instituții școlare. În municipiul Orhei există 47 terenuri de joacă, repartizate în mai multe sectoare din oraș. Totuși, acestea necesită a fi îmbunătățite pentru a fi atractive pentru copii și părinți. Majoritatea acestor tipuri de infrastructuri le găsim în zona I. În sectoarele aflate la periferia orașului se observă insuficiența acestor tipuri de spații. Reieșind din cele expuse se observă că zona IV este cea mai defavorizată la capitolul terenuri de joacă, tot aici mai putem menționa este unica zonă a municipiului unde nu există I.P. de educație școlară, de cultură, bibliotecă, teren de fotbal, zone de agrement etc.

În același context putem menționa un și de întreprinderi municipale și servicii care sunt parte componentă a sferei spațial-funcțională a municipiului, astfel avem:

- Regia Apă-Canal Orhei” S.A.
- Î.M. Servicii Comunal Locative Orhei
- Î.M. Achiziții, Comerț și Piețe
- Î.M. Orhei Transport
- Î.M. Hotel Codru
- Î.M. Orhei Proiect
- Stația Salvare pe Apă Orhei
- Serviciul de supraveghere și îngrijire a animalelor fără stăpîn

De asemenea sunt prezente și următoarele servicii desconcentrate:

- S.A. Drumuri Orhei
- Centrul Multifuncțional Orhei
- Zona de Control Vamal Orhei
- Zona Economică Liberă Bălți, subzona Orhei
- Direcția Deservire Fiscală Orhei
- Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Tehnică „Intehagro”, Orhei
- Inspecția pentru Protecția Mediului Orhei
- Inspecția Teritorială în Construcții „Centru” – Orhei
- Inspecția Energetică Teritorială Orhei
- Direcția pentru Ocuparea Forței de Muncă a raionului Orhei
- Inspectoratul teritorial al muncii
- Inspectoratul raional de poliție Orhei
- Secția Situații Excepționale Orhei
- Centrul militar teritorial Orhei
- Direcția pentru statistică a raionului Orhei
- Biroul de probațiune Orhei
- Direcția Raională pentru Siguranța Alimentelor Orhei
- Casa Teritorială de Asigurări Sociale Orhei
- Oficiul Teritorial Orhei, Cancelaria de Stat

Astfel toate aceste servicii și utilități sunt disponibile cetățenilor municipiului dar și a raionului per ansamblu.

Sfera tehnică

Analiza indicatorilor tehnici a fost realizată în baza ratei de conectivitate la utilitățile publice și infrastructură. Toate sectoarele orașului sunt conectate la rețelele de apeduct, gaz, telefonie, internet, energie electrică.

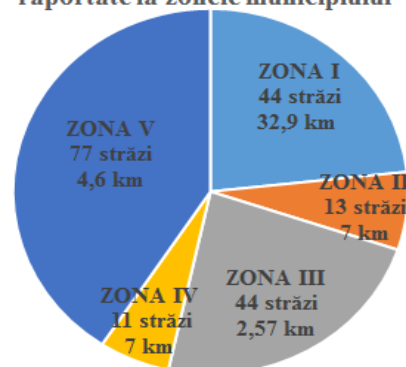
Rețeaua de apă și canalizare este dezvoltată neproporțional în sectoarele municipiului Orhei, conductele fiind învechite, cea mai dezastruoasă situație la acest capitol fiind în Zona IV, unde gradul de acoperire cu rețelele de canalizare este în proporție de 56%, acestea fiind cu un grad sporit de uzură în speță pentru canalizare.

Infrastructura rutieră în municipiul Orhei este destul de bine dezvoltată, însă în unele sectoare necesită renovări capitale.

Lungimea totală a drumurilor în perimetrul municipiului

Orhei constituie aproximativ 118890 m/118,89 km cu un număr de 189 străzi.

Numărul de străzi și lungimea acestora raportate la zonele municipiului

Densitatea străzilor și a populației pe străzi diferă de la un sector la altul dar, la fel și infrastructura cu tipul de habitat diferă, fie predomină tipul la bloc și mai puțin casă la sol sau vice versa.

Este de menționat faptul că în toate zonele persistă ambele tipuri de habitat.

Majoritatea drumurilor sunt asfaltate, starea tehnică cea mai bună a drumurilor sunt cele din sectorul centru și cele care traversează sau unesc orașul cu alte drumuri naționale importante.

Comparativ cu anii precedenți ultimii ani un accent deosebit sa pus pe asfaltarea drumurilor și căile de acces spre blocurile de locuit, astfel la moment avem 85% dintre drumurile de pe teritoriul municipiului sunt asfaltate, iar din totalul de drumuri asfaltate 15% sunt de calitate nesatisfăcătoare.

Referitor la trotuare putem menționa ca prezența și lungimea acestora diferă de la zonă la zonă, cu un specific aparte pentru fiecare zonă.

Transportul public constă din 6 rute municipale, deservite de întreprinderea municipală Orhei Transport, inițiată în anul 2013, distribuite uniform.

La moment rutele sunt deservite de un total de 35 unități de transport, pentru fiecare rută în parte sunt distribuite neuniform, aceiași situație se atestă și la repartizarea stațiilor, care sunt în total de 93 unități, dintre care 61 sunt amenajate modern, iar distanța totală a rutelor este de 49,1 km.

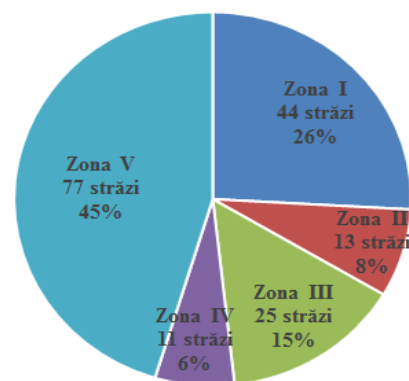
Astfel per ansamblu avem o medie per municipiu de 2 stații la 1 km distanță, totuși acest indicator deviază de la rută la alta.

La etapa actuală, în municipiul Orhei sunt caracteristice o multitudine de probleme și necesități, totuși primordială este calitatea infrastructurii urbanistice, aceasta fiind în majoritate creată în perioada sovietică, fără ca să beneficieze ulterior de investiții sistemice de reabilitare și revitalizare urbană.

Două dintre cele mai vizibile și sensibile probleme urbanistice se referă la calitatea centrelor civice și calitatea cartierelor blocurilor și locuințelor din anumite cartier, în cea mai mare parte, acestea sunt dominate de construcții vechi cu fațade deteriorate, spații publice degradate și rețele inginerești învechite.

Respectiv, având economii subdezvoltate și un nivel inferior al calității vieții în anumite zone, municipiul Orhei se caracterizează printr-un declin demografic pronunțat, prezentând pe parcursul ultimelor decenii (1989-2019) o scădere a populației cu circa 40 %, determinată, în special, de migrație. Totodată, fenomenul de descreștere a numărului populației se caracterizează printr-o tendință de îmbătrânire și reducere a ponderii persoanelor tinere.

Repartizarea străzilor pe sectoare

În acest sens. mun. Orhei are nevoie să-și identifice și susțină competențele-cheie pe care le deține, pentru a deveni actor important la nivel regional și național, astfel încât prin implementarea diverselor proiecte să-și atingă statutul său de oraș-pol de creștere, având influență și asupra zonelor rurale proxime prin asigurarea unei sinergii de dezvoltare.

Pentru a asigura un nivel minim de dezvoltare socio-economică a mun. Orhei. care ar corespunde unor criterii de bază de definire a unui oraș - pol de creștere, sunt necesare investiții publice majore. Este evident, că aceste intervenții presupun un efort financiar, care depășește cu mult capacitatea bugetului local și nu vor putea fi realizate fără un sprijin consistent din partea autorităților publice centrale și a donatorilor.

Accesibilitatea, mobilitatea urbană și interacțiunea urban-rurală

Fiind localitatea de reședință a raionului Orhei, municipiul Orhei dispune de o amplasare geografică favorabilă. Acesta este amplasat în centrul Republicii Moldova, la o distanță de 52 km de capitală, spre nord pe traseul Chișinău - Bălți pe malul râului Răut, la intersecția nodului rutier Bălți, Soroca, Rezina, Râbnița, Strășeni, Călărași, Ungheni

Adiacenții (vecinii) orașului Orhei sunt: la vest - moșia satului Mitoc; la est - moșia satului Pohorniceni; la sud - moșia satului Step-Soci; la sud-vest - moșia satelor Seliște și Lucășeuca.

Teritoriul orașului Orhei este amplasat în bazinul râului Răut. Ocupă terasele înalte acestui râu și periferia sud-estică a colinelor Dealurilor Prenistrului. Pe teritoriul orașului Orhei se evidențiază următoarele elemente geomorfologice:

- colinele periferice ale Dealurilor Prenistrului;
- terasele înalte ale râului Răut și glacisul proluvial-deluvial, format pe ultima terasă;
- lunca râului Răut.

Orașul are un cadru natural foarte variat și pitoresc, situarea dealurilor și a versanților permițând crearea de perspective și compoziții urbane ce accentuează formele naturale. Terenurile agricole extravilane ocupă 218 ha. Cariera de piatră „Ivanos” ocupă 54 ha. Cadrul natural, în care este situat orașul, are un mare potențial urbanistic neexploatat, ce permite crearea unui sistem diversificat și bine structurat de zone verzi. În acest sens, trebuie menționată lunca r. Răut, precum și atractivitatea din punct de vedere turistic, istoric și rolul de agrement cu microclimat balnear a codrilor din apropierea localității. Râurile Răut și Ivanos și iazul din oraș constituie rețeaua hidrografică a orașului.

Din resursele minerale orașul dispune de zăcăminte de piatră și argilă. De asemenea pe teritoriul urbei sunt terenuri ocupate cu cariere deschise, cu pietriș, bolovăniș, terenuri cu exces permanent de umiditate, sărăturate, erodate, cu alunecări de teren și ravene.

În localitate nu există cale ferată, distanța până la calea ferată este de 31 km (Strășeni).

Circulația populației orașului spre capitală este asigurată zilnic de 78 rute/zi (curse) și 70 rute din sate spre centrul raional, or.Orhei de către Î.S. „Gările și Stațiile Auto”.

Serviciile de transport public sunt asigurate de către Î.M. „Orhei Transport” (6 rute locale funcționale). Primăria municipiului Orhei își propune extinderea serviciilor de transport public, ceea ce va permite să devină una dintre componentele principale ale mobilității urbane.

Având în vedere că, în municipiul Orhei se construiesc noi complexuri de locuințe Autoritatea public locală, va asigura accesibilitatea încă din primele etape, deoarece, beneficiarii acestor noi proiecte de locuințe ar trebui să aibă acces la transportul public încă din momentul în care în aceste noi case se instalează cel dintâi locuitor.

Este important ca APL să asigure transport public eficient și durabil nu doar în raza orașului, dar și dincolo de hotarele administrative, ceea ce va crea o mai bună conectare cu zonele rurale din regiunea municipiului ca de exemplu cu satele Mitoc, Pelivan și Pohorniceni.

Este necesar să creăm un spațiu ușor de utilizat de către pietoni și de bicicliști și să se acorde prioritate mobilității ușoare și transportului public în cadrul gestionării teritoriului, în ceea ce privește accesibilitatea și atractivitatea rutelor și organizarea traficului. O astfel de schimbare necesită, prin urmare, coordonarea politicilor de amenajare a teritoriului, a celor urbane și a celor din domeniul transporturilor și cooperarea pe mai multe niveluri dincolo de frontierele administrative, pentru ca spațiul să devină accesibil și mijloacelor de transport să constituie o alternativă față de utilizarea autovehiculelor.

Provocările și oportunitățile de dezvoltare economică a municipiului

Domeniul economic al orașului este reprezentat prin trei sectoare importante pentru dezvoltarea economiei locale: sectorul comerț și servicii, sectorul industrial, sectorul transport și alte servicii publice (telecomunicații, asigurarea cu energie electrică și agent termic, aprovizionarea cu apă potabilă, canalizare, gestionarea deșeurilor etc.).

Sectorul comerț și servicii e ramura prioritară a economiei orașului. Agenții economici de importanță locală sunt: „Orhei-Vit” S.A.; SC Brodețchi SRL; Î.M. „Château Vartely” SRL; S.A. Kaufland S.R.L; SE Bordnetze SRL; Class Partener SRL; SC Alimer-Comerț SRL; Muntixari SRL; Moldretail Group SRL; Stanic Capital SRL; LC WAIKIKI Retail Mol SRL; CBS SRL; OKTATRADE SRL; ÎM Romstal Trade SRL; TEHNICA SRL; SRL FRANZEPAM.

În domeniul prestării serviciilor pe teritoriul localității activează: 39 farmacii, 25 stații de alimentare cu petrol, 26 servicii auto, alimentare publică 91 agenți economici, ș.a. Numărul prestatorilor de servicii a crescut de 2 ori. A crescut volumul serviciilor de comunicații, de piață, medicale, învățământ ș.a. Totodată s-a redus volumul serviciilor sociale prestate cu plată: transportarea călătorilor, servicii culturale, juridice, bancare, turism și excursii. Se reanimează activitatea în construcție

Necesitățile municipiului referitor la infrastructura de sprijinirea afacerilor:

- Deschiderea unei piețe în sectorul Nordic și Lupoanca;
- Atragerea noilor investiții în municipiu;

- Piață regională;
- Crearea noilor locuri de muncă;
- Întreprinderi de prelucrare a producției agricole funcționale.

Oportunitățile de dezvoltare:

- Schimb de experiență cu comunități performante;
- Parteneriat public–privat;
- Promovarea imaginii orașului în mass–media;
- Înfrățirea cu comunități din UE;
- Implementarea proiectelor intercomunitare;
- Atragerea investitorilor străini;
- Implementarea calitativă a reformelor.

Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice

Rețeaua de drumuri a municipiului Orhei este constituită din **180** de străzi, cu o lungime cumulată a drumurilor care ajunge la **93** km. Drumurile centrale sunt în îmbrăcăminte din beton asfaltic. Drumurile secundare, din beton asfaltic/ beton M300/ pietriș. Lungimea drumurilor acoperite cu pietriș fiind de **37.9** km, iar lungimea drumurilor executate în variantă neagră (asfalt/beton)- **66.4** km.

Drumul de acces din direcția Step-soci, tronsonul Vasile Lupu (C. Stamati - A. Donici) a fost reabilitat în anul 2020, accesul din localitatea s. Piatra, strada S. Lazo a fost reabilitată în anul 2019, accesul din direcția Mitoc, tronsonul Unirii, Călătorilor, M. Sadoveanu și Chișinăului a fost reabilitat în anul 2020. În anul 2021 a fost reabilitată strada 31 August 1989, din direcția Chișinău.

În orașul Orhei au fost amenajate 5 poduri de diferite dimensiuni, dintre care 3 necesită a fi supuse reparației datorită vechimii și acțiunii factorilor de mediu.

Starea drumurilor, contestată frecvent de populația din localitate, este una dintre preocupările APL. În ultimii ani au fost reparate 80 la sută din drumurile din municipiu.

La moment în municipiu sunt reabilite capital mai multe străzi secundare, iar altele sunt în reparație. În anul 2020, Primăria Orhei a renovat capital toate arterele principale din localitate. În ultimii 5 ani, pe toate străzile au fost aplicate marcaje rutiere moderne și au fost amenajate treceri pentru pietoni iluminate cu LED infraroșu, conform standardelor europene. Responsabilă de aplicarea marcajelor și instalarea indicatoarelor rutiere este Întreprinderea Municipală ”Serviciul Comunal-Locative,, Orhei.

Pentru a micșora numărul accidentelor rutiere, Primăria municipiului Orhei a început să instaleze limitatoare de viteză artificiale la treceri pentru pietoni. Până în prezent, la trecerile pentru pietoni sunt amenajate 28 limitatoare de viteză, numite și denivelări artificiale sau „speed bumps”. De asemenea, toate indicatoarele rutiere au fost schimbate.

Un monument istoric al municipiului Orhei ce necesită renovare este Zemstva.

Zemstva (în limba rusă veche: земство) era o formă de guvernare locală instituită în timpul reformelor liberale din Imperiul Rus de țarul Alexandru al II-lea. Ideea creării zemstvelor a fost a consilierului imperial Nicolai Miliutin. După Revoluția din Octombrie, sistemul zemstvelor a fost abandonat.

Sistemul zemstvelor asigura consiliile de conducere districtuale sau provinciale din Rusia între 1864 și 17 octombrie 1917. Toate clasele sociale, inclusiv țăranii, luau parte la alegerile pentru consiliile locale ale zemstvelor. Zemstvele se ocupau de problemele învățământului primar, asistenței medicale, asistenței sociale, combaterii incendiilor, aprovizionării cu alimente și ale întreținerii drumurilor în localitățile respective, dar au fost primite cu ostilitate de radicali, așa cum erau membrii Partidului Socialist Revoluționar, nihilisții sau intelectualii de stânga, care doreau reforme mai profunde. La 25 martie 1918, cei 52 de consilieri ai Zemstvei din Orhei au votat unanim Moțiunea de Unire a ținului Orhei cu România.

Un alt monument istoric care necesită renovare este Muzeul de Istorie și Etnografie Orhei, care se află în incinta unei case de locuit cu poartă ornamentată, fostă vilă care a aparținut arhitecturului român Mircea Bengulescu. Clădirea reprezintă o moștenire istorică de o valoare incontestabilă pentru întregul neam românesc, construită în stil neoromânesc, fiind monument de arhitectură de importanță națională, inclus în Registrul de Stat al monumentelor din Republica Moldova ocrotit de stat cu nr.984, aprobat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1531-XII din 22 iunie 1993 (Monitorul Oficial al RM, 2010, 2 februarie, nr.15-17, art.24, p.10-109).

Muzeul de Istorie și Etnografie Orhei este unica instituție de cultură de acest fel din Orhei, unul din puținele orașe din Basarabia în care centrul istoric a rezistat războaielor mondiale, monumentele de arhitectură și clădirile vechi fiind aproape intacte.

Clădirea Muzeului de Istorie și Etnografie Orhei, construită în anul 1928-1929, constituie o componentă importantă a patrimoniului cultural al Orheiului, un fenomen arhitectural comun întregului spațiu Românesc. Pentru majoritatea basarabenilor răspândirea stilisticii neoromânești în stânga Prutului este un rezultat vizual al integrării Basarabiei cu patria, stil devenit specific statului național unitar România.

În ultimii ani, clădirea a avut mai multe reparații curente, dar, având în vedere vechimea acesteia și lipsa reparațiilor capitale de-a lungul ultimelor decenii, a generat starea avansată de degradare a clădirii Muzeului.

Dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare de bază a municipiului

Apă și canalizare.

Î.M. Regia „Apă-Canal” Orhei este o întreprindere municipală și fondatorul este Consiliul municipal Orhei. Domeniul de activitate al întreprinderii este: alimentarea cu apă potabilă, evacuarea și epurarea apelor uzate; prestări servicii aferente celor de bază, construcții montări alimentări cu apă și de canalizare.

Scopul principal al întreprinderii este furnizarea continuă și în mod eficient a unor servicii de alimentare cu apă și de canalizare de calitate, tuturor clienților în conformitate cu standardele naționale și directivele europene. De serviciile Regiei beneficiază în prezent 10,8 mii abonați persoane fizice, ceea ce constituie 26.1 mii consumatori, la acestea se mai adaugă locuitorii satului Mitoc, Piatra și Pohârnicieni. De asemenea, sunt încheiate contracte de furnizare a serviciilor oferite de Î.M. Regia „Apă-Canal” Orhei cu 315 agenți economici și 5023 contracte cu persoanele fizice.

Cerința de apă potabilă a mun. Orhei este asigurată din apele subterane, prin intermediul captărilor existente (*Diagrama nr.3*).

Frontul de captare Mitocul Vechi
– 15 fântâni arteziene

Dezinfectarea apei potabile se realizează prin instalații moderne de clorinare. Stația veche de epurare a apelor uzate din mun. Orhei cu o capacitate de 10.000 m³/zi, este exploatată în proporție de 30 la sută.

Frontul de captare Grădina
Publică – 3 fântâni arteziene

Începând cu luna octombrie 2013, în mun. Orhei a fost pusă în funcțiune Stația de

Frontul de captare Jeloboc –
captajul din izvor cu o capacitate
de 6000 m³/zi.

Epurare a Apelor Uzate conform tehnologiei Zonelor Umede Construite (ZUC), fiind una dintre cele mai mari ca dimensiune stații de epurare de acest tip, în Europa.

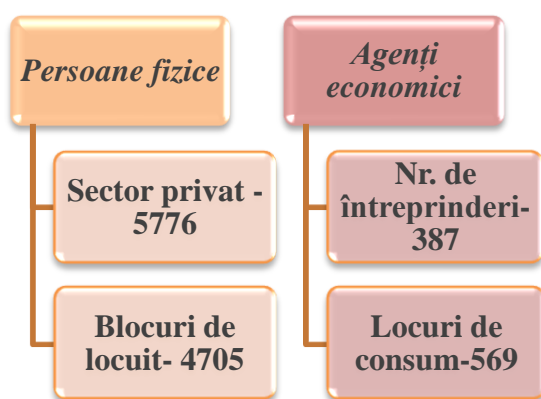
La momentul actual Regia Apă Canal-Orhei S.A. are în gestiune peste 300 km de rețea de apă și rețele de canalizare – în jur de 100 km, care sunt deservite în măsura necesității de producere. RAC Orhei dispune de 2 stații de epurare care în plină măsură acoperă necesitățile consumatorilor.

Autoritățile municipiului Orhei în continuu depun efort pentru ca toți locuitorii să fie conectați la rețelele de apă și canalizare. În prezent, au loc lucrări de construcție a rețelei de canalizare și lucrări de planificare și proiectare a extinderii acesteia pe întreg teritoriul al municipiului Orhei.

Conducta de gaz.

Alimentarea orașului cu gaz lichefiat își are începutul în anul 1961. SRL „Orhei-gaz” s-a format în anul 1999 la decizia SA „Moldova-gaz” din 13.07.1999. În fața întreprinderii noi formate au fost puse următoarele sarcini: aprovizionarea fără întrerupere cu gaze naturale a tuturor consumatorilor; deservirea calitativă; extinderea rețelelor gazoduct.

Consumul mediu anual de gaze naturale pe teritoriul mun. Orhei constituie 12.100.000 m³. Numărul consumatorilor de gaze naturale este prezentat în următoarea *diagramă*:

Iluminare stradală.

Începând cu anul 2015 au avut loc ample lucrări de extindere a sistemului de iluminare stradal, prin instalarea noilor piloni, instalarea cablului torsadat în rețelele de iluminare stradală, modernizarea plafoanelor de iluminat stradal și înlocuirea celor vechi pe plafoane noi de tip Led. La fel în 2015 a fost exclusă taxa pentru iluminarea stradală de pe locuitorii mun. Orhei. Astfel în prezent 100% din străzile orașului sunt iluminate și au loc în continuare lucrări de modernizare a rețelei de iluminat stradal.

În municipiul Orhei un accent important se pune pe siguranța pietonilor, ca urmare a acestui fapt pe străzile centrale al orașului paralel cu rețeaua de iluminare stradală sunt instalate rețele de iluminat a trotuarelor, iar trecerile pietonale sunt iluminate cu culoare roșie pentru a spori vizibilitatea cetățenilor și prudența conducătorilor auto.

Rețele de transport de pasageri.

Pe teritoriul municipiului Orhei activează trei agenți economici de prestare a serviciului de transport de pasageri în regim de taxi în baza dispozițiilor eliberate de Primăria municipiului Orhei:

- „SRL Orhservtrans” – 8 unități de transport.
- „SRL Victor Sandu” – 1 unitate de transport.
- „ÎI Brașoveanu Ala” – 5 unități de transport.

Serviciile de transport public sunt asigurate de către Î.M. „Orhei Transport”. Călătorii din mun. Orhei beneficiază de 6 rute locale funcționale, cu ajutorul cărora cetățenii se pot deplasa în oricare regiune a mun. Orhei. Rutele locale din municipiul Orhei activează zilnic între orele 06:00 – 22:00.

În calitate de conducători a unităților de transport de pasageri sunt angajați persoane cu certificate de competență profesională, eliberate de către Agenția Națională Transport Auto și apte din punct de vedere medical și psihofiziologic.

Autoritățile locale au elaborat un program special pentru călătoriile în unitățile de transport. Călătoriile sunt gratuite în orele de vârf, atunci când oamenii merg la serviciu, grădiniță sau școală și când se întorc acasă, adică în intervalele de timp dintre 07.00 – 09.00 și 17.00 și 19.00.

Telecomunicații: rețeaua internet, telefonică, acoperirea cu telefonie mobilă.

Accesul la internet este asigurat de către: FlyNet (2004), Moldtelecom, Orange (2020), Starnet (2020). Flynet este operator local de internet și TV, care are o infrastructură de acoperire a orașului cu fibră optică 100% pe întreaga localitate și asigură viteza de peste 1 gbps acces la rețeaua globală internet.

În mun. Orhei este prezentă rețeaua de telefonie fixă a Î.S. ”Moldelecom”, la care sunt conectate majoritatea gospodăriilor. La fel în mun. Orhei sunt prezenți toți operatorii telefoniei mobile, Moldcell, Orange, Unite cu acoperire maximă și viteză 4G.

Evacuarea deșeurilor.

În Orhei activează sistem de salubritate, serviciul este prestat de către Î.M ”Servicii Comunal- Locative” Orhei. Volumul anual al deșeurilor solide, provenite din mun. Orhei, care constituie 50 000 m³ sau 20 000 tone, sunt evacuate la depozitul de deșeuri orășenesc, amplasat pe o suprafață de 8 ha în zona rezidențială a orașului.

Primăria mun. Orhei, în comun cu Întreprinderea Municipală „Servicii Comunal Locative” întreprind activități concrete de soluționare a reamplasării depozitului și anume:

- conservarea depozitului respectiv cu ulterioara recultivare;
- implementarea tehnologiilor noi de depozitare și reciclare a deșeurilor;
- tratarea și valorificarea deșeurilor;
- identificare posibilităților de construcție a uzinei de prelucrare a deșeurilor.

În mun. Orhei sunt amplasate 30 de platforme pentru colectarea selectivă a deșeurilor, dotate cu containere de 0,9 m³ și 1,1 m³. Din cele 5 cartiere ale orașului, în 2 cartiere, unde avem amplasate case individuale, colectarea se efectuează direct de la sursă în recipientele proprietarilor. La transportarea și evacuarea deșeurilor sunt implicate 5 unități de transport specializate, dotate cu utilaj de încărcare – descărcare.

III. CAPITOLUL II. OBIECTIVELE PLANULUI OPERAȚIONAL LOCAL

Obiectivul general al prezentului Plan operațional local este dezvoltarea municipiului Orhei ca un oraș-pol de creștere regională, atractiv pentru locuitori, antreprenori și vizitatori care generează creșterea, ocuparea forței de muncă și stimulează dezvoltarea zonelor teritoriale adiacente.

Conform datelor din Programul Național de dezvoltare a orașelor – poli de creștere, în urma rezultatelor obținute în cadrul analizelor indicatorilor de dezvoltare socio-economică și generalizați în indicatorul agregat

al capacității de polarizare pentru identificarea polilor de creștere, dar și a capacității financiare a Republicii Moldova de a susține o intervenție dedicată centrelor urbane de dezvoltare, municipiul Orhei are potențialul necesar de a deveni oraș-pol de creștere

Obiectivul general se propune a fi atins prin realizarea următoarelor obiective specifice:

1) Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare, urmărind:

- creșterea ponderii drumurilor locale de calitate îmbunătățită în orașele-poli de creștere până la minimum 90% (în anul 2019, indicatorul a constituit 60%);
- asigurarea funcționării serviciilor îmbunătățite de transportul public urban și acoperirea a minimum 85% din teritoriu.

2) Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea, urmărind:

- creșterea salariului mediu în orașele-poli de creștere până la cel puțin media națională (în anul 2019, acest indicator era de 90%);

- creșterea ratei de acoperire cu locuri de muncă (cu excepția celor cu finanțare din buget) în orașele-poli de creștere până la cel puțin 55% față de numărul populației în vârstă aptă de muncă (în anul 2019, indicatorul pe municipiul Orhei a constituit 50%);
- creșterea capacității fiscale a orașelor-poli de creștere până la minimum 70% din nivelul municipiului Chișinău (în anul 2019, indicatorul a constituit 67%).

3) Revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice, urmărind dotarea mun. Orhei cu o infrastructură minimă de spații publice îmbunătățite;

- ❖ Muzeul de Istorie și Etnografie Orhei;
 - ❖ Catedrala Sf. Dumitru;
 - ❖ Biserica romano-catolică “Adormirea Măicii Domnului”;
 - ❖ Clădirea de pe str. V. Mahu 120, fost sediu al Primăriei Orhei (actualmente Centrul de tineret) ;
 - ❖ Clădirea restaurantului Primăvara (prima bancă din Orhei);
 - ❖ Clădirea fostei conduceri a Zemstvei județene Orhei;
 - ❖ Complexul de clădiri ale fostului gimnaziu de fete (în perioada interbelică – liceu);
 - ❖ Biblioteca Publică “A. Donici”;
 - ❖ Monumentul domnitorului Vasile Lupu;
 - ❖ Monumentul la mormântul comun al ostașilor căzuți în 1944 (str. V.Lupu);
 - ❖ Monumentul la mormântul comun al ostașilor căzuți în 1944 (cimitirul orășenesc);
 - ❖ Monument la mormântul comun al ostașilor căzuți în 1944 (Slobozia Doamnei);
 - ❖ Cimitirul evreiesc;
 - ❖ Parcul de odihnă și agrement “Ivanos”;
 - ❖ Parcul de odihnă și distracții pentru copii și tineret “OrheiLand”;
- Scuarul Europei.

4) Digitalizarea urbană, prin care se urmărește digitalizarea serviciilor publice, sporirea nivelului de trai, crearea unui mediu ambiant sigur și prosper prin utilizarea tehnologiilor moderne, soluțiilor TIC și digitalizarea serviciilor curente.

Autoritățile locale din municipiul Orhei mereu tind să fie mai aproape de cetățeni, iar în secolul XXI utilizarea instrumentelor digitale vor spori considerabil acest fapt.

IV. CAPITOLUL III. PROIECTE PLANIFICATE PENTRU IMPLEMENTARE. ETAPIZAREA.

Nr. crt.	Proiecte	Cost estimativ, mil. Lei	Sursa de acoperire
1	2	3	4
<i>Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare</i>			
1.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor	120	Surse pentru reabilitarea drumurilor, care urmează a fi identificate suplimentar de la donatori, bugetul de stat și organizațiile financiare internaționale
2.	Construcția stațiilor transportului public urban	8	Bugetul local, Bugetul de stat prin prezentul Program
<i>Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea</i>			
3.	Construcția edificiului Centrului regional de business, multifuncțional (va încorpora incubatorul de afaceri, spații pentru birouri TIC și BPO, va fi dezvoltat și operaționalizat în cooperare cu Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (inclusiv gestionarea ulterioară)	68	Bugetul local, Bugetul de stat prin prezentul Program național
4.	Extinderea teritoriului subzonei economice libere (rețele inginerești și lucrări de pregătire a terenului)	20	Bugetul local, Bugetul de stat prin prezentul Program național
5.	Construcția capitală a pieței agroalimentare regionale	75	Bugetul local, Bugetul de stat prin prezentul Program național
6.	Reconstrucția capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent”	70	Bugetul local, Parteneri de dezvoltare – surse necesare a fi identificate
7.	Complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot)	80	Bugetul local, Bugetul de stat prin prezentul Program național

Etape de implementare

<i>Etapa 1 perioada 2021 – 2024</i>	
Obiectiv specific 1	Reabilitarea infrastructurii drumurilor
Obiectiv specific 1	Amplasarea și amenajarea stațiilor transportului public urban
Obiectiv specific 2	Extinderea teritoriului subzonei economice libere (rețele inginerești și lucrări de pregătire a terenului)
Obiectiv specific 2	Elaborarea documentației de proiect pentru construcția capitală a pieței agroalimentare regionale în municipiul Orhei
Obiectiv specific 4	Sistemul de supraveghere video a traficului rutier
Obiectiv specific 4	Digitalizarea serviciilor publice locale
<i>Etapa 2 perioada 2025 – 2027</i>	
Obiectiv specific 1	Reabilitarea infrastructurii drumurilor
Obiectiv specific 2	Construcția edificiului Centrului regional de business, multifuncțional
Obiectiv specific 3	Reconstrucția capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent”
Obiectiv specific 3	Complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot)
Obiectiv specific 4	Sistem electronic de achitare în transport public

V. CAPITOLUL IV. PLANUL OPERAȚIONAL DE IMPLEMENTARE

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
Obiectiv specific 1: îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare						
1.	Reabilitarea infrastructurii drumurilor în municipiul Orhei	2021-2027	120	Surse pentru reconstrucția drumurilor, care urmează a fi identificate suplimentar de la donatori, bugetul de stat și organizațiile financiare internaționale și/sau după caz Bugetul local.	Administrația Publică Locală mun.Orhei, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului.	15 km de drumuri locale modernizate
1.1	Identificarea străzilor ce necesită a fi reparate	Anual				Dispoziția Primarului cu privire la reabilitarea infrastructurii rutiere aprobata
1.2	Elaborarea actelor administrative și permissive	Anual				Devize de cheltuieli aprobate; Acte permissive adoptate; Alte acte

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
						administrative aprobate.
1.3	Executarea lucrărilor de reabilitare a infrastructurii drumurilor	Anual				Procese verbale de execuție a lucrărilor aprobate
1.4	Elaborarea proiectelor tehnice de execuție pentru reparația capitală a podurilor din str. 31 August	2022				Proiecte tehnice de execuție pentru reparația capitală a podurilor din str. 31 August elaborat
1.5	Elaborarea documentației tehnice pentru anunțarea licitației privind executarea lucrărilor de reparație capitală a podurilor din str. 31 August	2022				Documentație tehnică elaborată
1.6	Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de reparație capitală a podurilor din str. 31 August	2022				Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de reparație capitală a podurilor din str. 31 August

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
1.7	Executarea lucrărilor de reparație capitală a podurilor din str. 31 August	2022-2023				Podurile din str. 31 August reparate
1.8	Elaborarea proiectelor tehnice de execuție pentru construcția străzii Ștefan ce Mare	2022				Proiecte tehnice de execuție pentru construcția străzii Ștefan ce Mare elaborate
1.9	Elaborarea documentației tehnice pentru anunțarea licitației privind executarea lucrărilor de construcție a străzii Ștefan ce Mare	2022				Documentație tehnică elaborată
1.10	Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de construcție a străzii Ștefan ce Mare	2022				Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de construcție a străzii Ștefan ce Mare
1.11	Executarea lucrărilor de construcție a străzii Ștefan ce Mare	2022-2023				Strada Ștefan cel Mare construită până la intersecție cu traseul R2.

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
2	Construcția stațiilor transportului public urban în municipiul Orhei	2021-2024	8	Bugetul de stat prin prezentul Program național și/sau după caz Bugetul local.	Administrația Publică Locală mun.Orhei, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului.	35 de stații renovate/amenajate
2.1	Identificarea locațiilor pentru stațiile transportului public urban în municipiul Orhei					Act administrativ cu privire la stabilirea locațiilor pentru construcția stațiilor transportului public urban aprobat
2.2	Elaborarea proiectelor tehnice de execuție pentru construcția stațiilor transportului public urban în municipiul Orhei					Proiecte tehnice de execuție pentru construcția stațiilor transportului public urban în municipiul Orhei elaborate
2.3	Elaborarea documentației tehnice pentru anunțarea licitației privind executarea lucrărilor de construcție a stațiilor transportului					Documentație tehnică elaborată

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
	public urban în municipiul Orhei					
2.4	Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de construcție a stațiilor transportului public urban în municipiul Orhei					Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de construcție a stațiilor transportului public urban în municipiul Orhei
2.5	Executarea lucrărilor de construcție a stațiilor transportului public urban în municipiul Orhei					Stațiile construite, procese verbale de recepție a lucrărilor aprobate.
Obiectiv specific 2: dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea						
3	Construcția edificiului Centrului regional de business, multifuncțional, din municipiul Orhei (va încorpora incubatorul de afaceri, spații pentru birourile TIC și BPO), va fi dezvoltat și operaționalizat în	2025-2027	68	Bugetul de stat prin prezentul Program național și/sau după caz Bugetul local.	Administrația Publică Locală mun.Orhei, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului.	Centrul regional de business, multifuncțional în municipiul Orhei, funcțional

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
	cooperare cu Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (inclusiv gestionarea ulterioară)					
3.1	Identificarea locației pentru Centrului regional de business	2025				Act administrativ care confirmă identificarea locației aprobat
3.2	Elaborarea proiectelor tehnice de execuție pentru construcția Centrului regional de business	2025				Proiect tehnic de execuție pentru construcția Centrului regional de business aprobat
3.3	Elaborarea documentației tehnice pentru anunțarea licitației privind executarea lucrărilor de construcție a Centrului regional de business	2025				Documentație tehnică elaborată
3.4	Anunțarea procedurii de licitație pentru	2025				Anunțarea procedurii de licitație pentru

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
	executarea lucrărilor de construcție a Centrului regional de business					executarea lucrărilor de construcție a Centrului regional de business
3.5	Executarea lucrărilor de construcție a Centrului regional de business	2025-2027				Lucrări de construcții executate, procese verbale de recepție a lucrărilor aprobate.
3.6	Dotarea cu echipament și utilaj necesar a Centrului regional de business	2027				Centrul regional de business dotat conform tuturor cerințelor necesare pentru întreg spectru de funcționalități planificate
4	Extinderea teritoriului subzonei economice libere (rețele ingineresti și lucrări de pregătire a terenului în municipiul Orhei	2022-2027	20	Bugetul de stat prin prezentul Program național și/sau după caz Bugetul local.	Administrația Publică Locală mun.Orhei, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului.	Subzona economică liberă din Orhei, extinsă și echipată cu rețele ingineresti pentru facilitarea unor noi investiții în activitățile de producție
4.1	Elaborarea proiectelor tehnice de execuție pentru lucrări de	2022				Proiecte tehnice de execuție pentru lucrări de pregătire a terenului

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
	pregătire a terenului din subzona economică liberă					din subzona economică liberă elaborate
4.2	Elaborarea documentației tehnice pentru anunțarea licitației privind executarea lucrărilor de pregătire a terenului din subzona economică liberă	2022				Documentație tehnică elaborată
4.3	Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de pregătire a terenului din subzona economică liberă	2022				Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de pregătire a terenului din subzona economică liberă
4.4	Executarea lucrărilor de pregătire a terenului din subzona economică liberă	2022-2023				Terenul di subzona economică liberă pregătit, procese verbale de recepție a lucrărilor aprobate.
4.5	Elaborarea proiectelor tehnice de execuție pentru construcția	2023				Proiecte tehnice de execuție pentru construcția rețelelor

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
	rețelelor ingineresti din subzona economică liberă					ingineresti din subzona economică liberă elaborate
4.6	Elaborarea documentației tehnice pentru anunțarea licitației privind executarea lucrărilor de construcție a rețelelor ingineresti din subzona economică liberă	2023				Documentație tehnică elaborată
4.7	Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de construcție a rețelelor ingineresti din subzona economică liberă	2023				Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de construcție a rețelelor ingineresti din subzona economică liberă
4.8	Executarea lucrărilor de construcție a rețelelor ingineresti din subzona economică liberă	2024-2027				Lucrările de construcție a rețelelor ingineresti în subzona economică liberă executate, procese verbale de recepție a lucrărilor

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
						aprobate.
5	Construcția capitală a pieței agroalimentare regionale în municipiul Orhei	2021-2024	75	Bugetul de stat prin prezentul Program național și/sau după caz Bugetul local.	Administrația Publică Locală mun.Orhei, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului.	Piața agroalimentară regională în municipiul Orhei, dată în exploatare și funcțională
5.1	Elaborarea proiectelor tehnice de execuție pentru construcția pieței agroalimentare regionale	2021				Proiecte tehnice de execuție pentru construcția pieței agroalimentare elaborate
5.2	Elaborarea documentației tehnice pentru anunțarea licitației privind executarea lucrărilor de construcție a pieței agroalimentare regionale	2022				Documentație tehnică elaborată
5.3	Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de construcție a pieței agroalimentare	2022				Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de construcție a pieței agroalimentare

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
	regionale					regionale
5.4	Executarea lucrărilor de construcție a pieței agroalimentare regionale	2022-2023				Piața regională dată în exploatare
Obiectiv specific 3: revitalizarea urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice						
6	Reconstrucția capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent” în municipiul Orhei	2025-2027	70	Parteneri de dezvoltare – surse necesare a fi identificate suplimentar și/sau după caz Bugetul local.	Administrația Publică Locală mun.Orhei, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului.	Complexul clădirii fostei Zemstve județene reconstruită capital și inclusă în circuitul turistic național
6.1	Elaborarea proiectelor tehnice de execuție pentru reconstrucția capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent” în municipiul Orhei	2025				Proiecte tehnice de execuție pentru reconstrucția capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent” în municipiul Orhei elaborate
6.2	Elaborarea documentației tehnice	2025				Documentație tehnică elaborată

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
	pentru anunțarea licitației privind executarea lucrărilor de reconstrucție capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent” în municipiul Orhei					
6.3	Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de reconstrucție capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent” în municipiul Orhei	2025				Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de reconstrucție capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent” în municipiul Orhei
6.4	Executarea lucrărilor de reconstrucție capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul	2025-2027				„Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent” în municipiul Orhei reconstruit capital, procese verbale

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
	aferent” în municipiul Orhei					de recepție a lucrărilor aprobate.
7	Complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot) în municipiul Orhei	2025-2027	80	Bugetul de stat prin prezentul Program național și/sau după caz Bugetul local.	Administrația Publică Locală mun.Orhei, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului.	Complexul sportiv multifuncțional, regional, din municipiul Orhei, funcțional
7.1	Elaborarea proiectelor tehnice de execuție pentru construcția complexului sportiv multifuncțional	2025				Proiecte tehnice de execuție pentru construcția complexului sportiv multifuncțional elaborate
7.2	Elaborarea documentației tehnice pentru anunțarea licitației privind executarea lucrărilor de construcție a complexului sportiv multifuncțional	2025				Documentație tehnică elaborată
7.3	Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor	2025				Anunțarea procedurii de licitație pentru executarea lucrărilor de

Nr. crt.	Acțiuni/ Proiecte	Termene de implementare	Costuri estimative, mil. lei	Sursa de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
1	2	3	4	5	6	7
	de construcție a complexului sportiv multifuncțional					construcție a complexului sportiv multifuncțional
7.4	Executarea lucrărilor de construcție a complexului sportiv multifuncțional	2025-2027				Complex sportiv multifuncțional, modern, cu bazin de înot, construit și dat în exploatare.

VI. NOTE CONCEPTUALE

Notă conceptuală nr.1

Denumirea proiectului	Reabilitarea infrastructurii de acces în municipiul Orhei prin reconstrucția podurilor
Domeniul de intervenție	Conectivitate și mobilitate urbană
Durata totală a acțiunii	24 luni
Valoarea estimativă a proiectului, inclusiv suma contribuției FNDR	Bugetul total: 120 milioane MDL
Obiectivele proiectului	Obiectivul general: Asigurarea unei conectivități rutiere durabile, în condiții de siguranță și cost-eficiente în municipiul Orhei Obiective specifice: O. I. Reabilitarea podurilor de pe strada Chișinău din cartierul Slobozia-Doamnei a mun. Orhei O. II. Asigurarea accesului sigur a transportului rutier și a pietonilor în cartierele rezidențiale ale municipiului Orhei

Relevanța și impactul proiectului

- *minim câte două argumente care justifică încadrarea proiectului în obiectivele și domeniile de finanțare ale Programului*

Argumentul nr. 1 - „căile de acces către zonele rezidențiale ale municipiului Orhei”

Municipiu Orhei are 2 căi importante de acces în zona centrală a orașului. Totodată, una din acest căi asigură spre toate zonele rezidențiale ale municipiului Orhei, cu excepția cartierului Nistreana. Accesul către zonele orașului se face cu traversarea obligatorie a podurilor de pe strada Chișinău din cartierul Slobozia-Doamnei. După traversarea podului din cartierul Slobozia-Doamnei, toate mijloacele de transport care traversează municipiul Orhei, și pietonii pentru a avea acces către zona centrală a orașului trebuie să traverseze un al doilea pod - Podul rutier peste lunca râului Răut. Deși în anul 2021 au fost renovate în totalitate straturile de asfalt, structurile metalice ale ambelor podurilor sunt în stare de degradare și necesită o intervenție urgentă pentru reconstrucție. Podurile se află în intravilanul mun. Orhei și se află în gestiunea Administrației Publice Locale.

Argumentul nr. 2 – „risc pentru siguranța și sănătatea populației din municipiul Orhei”

Despre pericolul pe care îl prezintă aceste două poduri sunt conștienți și locuitorii municipiului, care, în procesul de elaborare a Strategiei de Dezvoltare Locală a municipiului Orhei 2021-2025 au evidențiat faptul că din momentul construcției acestor poduri, nu au fost niciodată efectuate lucrări de întreținere a structurilor metalice, fapt care reprezintă o problemă majoră de infrastructură. Reabilitarea acestor două poduri este una dintre activitățile incluse în Planul Operațional Local al municipiului, având în vedere intensitatea fluxurilor de transport rutier de pe aceste poduri și componența traficului rutier (podul este circulat atât de mijloace de transport ușoare, cât și de mijloace de transport de mare tonaj).

- *menționați documentele strategice locale, cu care proiectul este corelat*

În conformitate cu prevederile Programului Național de dezvoltare a orașelor poli de creștere, un obiectiv aparte îl constituie îmbunătățirea mobilității urbane, același obiectiv fiind reflectată și în Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru anii 2022-2028.

La nivel local, necesitatea intervențiilor este identifică în prevederile Planului strategic de dezvoltarea socio-economică a municipiului Orhei 2021-2025, aprobat prin Decizia Consiliului municipal nr. 8.20 din 23.07.2021 și în Planul Operațional Local. Trebuie de menționat, că municipiul Orhei asigură o bună colaborare și participă activ în dezvoltarea întregului raion, astfel, și aspectele legate de necesitatea reabilitării podurilor pot fi regăsite și în Strategia de Dezvoltare a Raionului Orhei pentru anii 2021-2025, conform căreia, din sursele financiare ale Consiliului Raional vor fi alocate resursele financiare pentru proiectarea și expertizarea documentației tehnice necesare.

Toate aceste obiective stabilite la nivel local, sunt ajustate la prevederile Strategiei de transport și logistică pentru anii 2013-2022 aprobată prin HG nr. 827/2013.

Potențialii beneficiari ai proiectului/grupul țintă

- cine este grupul/grupurile țintă cărui proiectul se adresează (cuantificați)

Grupurile țintă pentru proiectul:

- a. Populația municipiului Orhei;
- b. Agenții economic cu activități în zonele de acces a municipiului Orhei;
- c. Angajații instituțiilor publice;
- d. Angajații și elevii din instituțiile de învățământ;
- e. Prestatorii de servicii din municipiul Orhei;

- cine sunt beneficiarii finali ai proiectului (cuantificați)

Beneficiarii finali ai proiectului sunt:

- a. 34 149 locuitori ai municipiului Orhei;
- b. 40 unități de transport din municipiul Orhei;
- c. 46 unități de transport interurban;
- d. peste peste 7000 agenți economici din raionul Orhei, dintre care, aproximativ, jumătate își desfășoară activitatea pe teritoriul municipiului;
- e. aproape 6.000 elevi și peste 500 cadre didactice și non-didactice din cadrul instituțiilor de învățământ;
- f. peste 2.500 angajați ai instituțiilor publice și ai serviciilor desconcentrate cu sediul în municipiul Orhei și subordonați autorităților publice locale;
- g. în medie peste 50 000 vizitatori ai municipiului pe săptămână;
- h. 95 nr. unități de transport public care tranzitează municipiul cu staționare în autogara Orhei;
- i. peste 1900 pasageri ai unităților de transport care staționează zilnic în autogara Orhei.

Descrierea activităților

- succint activitățile majore pe care proiectul propune să le realizeze

În cadrul proiectului se propune reabilitarea a două poduri, unul fiind situat în strada Chișinău și al doilea pod rutier care asigură trecerea peste lunca albia Prut. Reabilitarea podurilor include lucrări de:

- a) reabilitarea structurii metalice a celor 2 poduri;
- b) construcția acoperământului asfaltic;
- c) amenajarea pistelor pentru pietoni și bicicliști;
- d) amenajarea stațiilor verzi din preajma podurilor.

- succint ce activități au fost deja realizate în scopul pregătirii spre implementare a proiectului

Pentru realizarea prezentului proiect, Primăria mun. Orhei a întreprins următoarele activități: a fost efectuată expertiza tehnică a podurilor, iar în baza rezultatelor expertizei tehnice, a fost elaborat proiectul de execuție al lucrărilor ce include proiectul tehnic, devizele de cheltuieli, însoțite de memoriu explicativ, studiu topo-geodezic, studiu geotehnic.

- succint principalele riscuri care pot periclita implementarea proiectului (ex. riscuri financiare, legale, avize aprobări, probleme de mediu, capacitatea instituțională, etc.).

Implementarea prezentului proiect poate fi periclitată luând în considerație următoarele riscuri:

- calitatea documentației tehnice;
- lipsa resurselor financiare necesare pentru implementarea proiectului;
- instabilitate politică;
- obiectivele proiectului nu se armonizează cu prevederile apelului de propuneri de proiecte;
- fluxul mare transport dirijat poate crea ambuteiaje pe traseul de ocolire dirijat;
- instabilitatea prețurilor la materiale de construcție;
- condiții meteo nefavorabile.

Rezultatele estimate

Rezultate cantitative:

2 poduri cu structură metalică reabilitată;

Podul I

- ✓ 933.7 m² de pod reabilitat cu acoperământ asfaltic;
- ✓ 116 .metri liniari de parapet metalic reabilitat (6.23 tone);
- ✓ 143 m² spațiu public amenajat
- ✓ 11 piloni de iluminare
- ✓ 2 indicatoare rutiere instalate.

Podul II

- ✓ 1068 m² de pod reabilitat cu acoperământ asfaltic;
- ✓ 268.13 metri liniari de parapet metalic reabilitat (14.4 tone);
- ✓ 95 m² spațiu public amenajat
- ✓ 14 piloni de iluminare
- ✓ 2 indicatoare rutiere instalate.

Rezultate calitative:

- ✓ Infrastructura rutieră îmbunătățită;
- ✓ Securitate rutieră asigurată;
- ✓ Asigurarea accesului durabil la cartierele rezidențiale ale mun. Orhei;
- ✓ Reducerea timpului de deplasare a spre zona centrală a municipiului.

Notă conceptuală nr.2

Denumirea proiectului	Modernizarea serviciilor de transport public urban, inclusiv a stațiilor de așteptare
Domeniul de intervenție	Conectivitate și mobilitate urbană
Durata totală a acțiunii	18 luni
Valoarea estimativa a proiectului, inclusiv suma contribuției FNDR	Bugetul total 10 milioane MDL
Obiectivele proiectului	Obiectivul general: Creșterea gradului de satisfacție a locuitorilor municipiului Orhei prin digitalizarea serviciilor de transport public și siguranță în trafic Obiective specifice: O.I. Implementarea sistemului de taxare electronică în transportul public O.II. Implementarea unui sistem inteligent de informare a călătorilor dar și modernizarea a minim 35 stații de așteptare. O.III. Creșterea gradului de securitate în trafic prin instalarea sistemului video de monitorizare a traficului rutier

Relevanța și impactul proiectului

- *minim câte două argumente care justifică încadrarea proiectului în obiectivele și domeniile de finanțare ale Programului*

Argumentul 1 – „implementarea sistemului de taxare electronică a transportului public”

În orașele în care se dorește o dezvoltare inteligentă, planificatorii urbani promovează noi abordări pentru serviciile de transport de pasageri, fiind mai sustenabile din punct de vedere ecologic și logistic eficiente. Astfel, pentru a îmbunătăți aspectele logistice ale serviciilor de transport se propune includerea unui sistem electronic de taxare. Necesitatea unui asemenea sistem de taxare este argumentată de faptul că în municipiul Orhei, este disponibilă doar opțiunea de achitare în numerar, fapt care creează următoarele acțiuni care periclitează prestarea unor servicii de calitate: (i) timp lung de acordare a restului, mai ales în cazul când sunt prezentate bancnote

nominale de 100, 200 sau 500 de lei, (ii) nerespectarea graficului de deplasare, (iii) siguranța în trafic redusă, fapt care creează risc pentru sănătatea pasagerilor dar și altor participanți în trafic.

Argumentul 2 – „informarea în timp real a călătorilor privitor la timpul de așteptare a transportului public, precum și modernizarea a 35 stații de așteptare”

Deși în perioada anilor 2014-2020 în municipiul Orhei au fost schimbate toate autobusele din parcul urban de autobuse și au fost renovate toate stațiile de așteptare, gradul de nemulțumire a călătorilor este la fel ridicat. Nemulțumirile călătorilor sunt alimentate de timpul lung de așteptare a transportului, acest fapt a fost expus în perioada desfășurării consultărilor cu cetățenii, la elaborarea Planului strategic de dezvoltare socio - economică a mun. Orhei 2021-2025.

Deși în toate stațiile este afișat orarul de circulație a transportului public, rareori acesta poate fi respectat în orele de vârf - fie din cauza ambuteiajelor, fie din cauza devierii de la traseu (atunci când pe traseu sunt executate lucrări de reparație sau se întâmplă accidente). Astfel, pentru a crește calitatea serviciilor prestate, se propune dezvoltarea unui soft și instalarea panourilor de informare în stații, inclusiv cu posibilitatea monitorizării on-line a transportului.

Argumentul 3 – „instalarea sistemului de monitorizare video a traficului rutier”

Teritoriul mun. Orhei constituie nodul de legătură dintre localitățile de Nord ale țării și capitală fiind intersectat de drumul național R6. În perioada anilor 2016-2021, în municipiul Orhei au fost reparate capital arterele rutiere principale, inclusiv au fost întreprinse numeroase acțiuni de sporire a securității circulației rutiere, în special pentru siguranța pietonilor, cum ar fi marcarea trecerilor pietonale de culoare alb și roșu, iluminarea pe timp de noapte a trecerilor pietonale, ce atrage atenția șoferilor și sporește vizibilitatea pietonilor pe timp nocturn.

Anual în municipiul Orhei au loc circa __310__ încălcări ale Regulamentului circulației rutiere, în rezultatul cărora au de pătimit circa __34__ pietoni și __peste 600__ unități de transport. Având în vedere numărul mare de încălcări ale regulamentului rutier pe unele porțiuni de drum relatate de locuitori este nevoie de acțiuni suplimentare de sporire a securității în trafic, precum, instalarea posturilor de supraveghere a circulației rutiere pe aceste sectoare de drum. Imaginile foto și video acumulate cu utilizarea sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere vor constitui probe pentru aplicarea sancțiunilor de amendă de circulație (inclusiv a punctelor de penalizare) de către agenții constatatori.

- *menționați documentele strategice locale, cu care proiectul este corelat*

Propunerea de proiect se încadrează mai întâi de toate în prevederile Planului strategic de dezvoltare socio - economică a mun. Orhei 2021-2025. Aceste elemente importante propuse spre realizare în cadrul proiectului au fost enunțate de către locuitorii municipiului în procesul de

consultare publică inițiată înainte de elaborarea documentului strategic al municipiului pentru perioada anilor 2021-2025. De asemenea, pentru implementarea prezentului proiect în contextul prevederilor HG nr. 916/2020 cu privire la aprobarea programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027, acest proiect a fost inclus în portofoliul de proiecte elaborat și integrat în Planul Operațional Local al mun. Orhei.

Trebuie să menționăm, că prezenta propunere de proiect, va contribui și la realizarea indicatorilor și obiectivelor incluse în documentele de politici de nivel național, cum ar fi „reducerea numărului de accidente cu 50 %” sau „creșterea standardelor de către operatorii de transport pasageri” incluse în prevederile Strategiei de transport și logistică pentru anii 2013-2022.

De asemenea, propunerile incluse în prezenta propunere de proiect corespund și recomandărilor incluse în prevederile Strategiei naționale pentru siguranța rutieră aprobat prin HG nr. 1214/2010.

Potențialii beneficiari ai proiectului/grupul țintă

- cine este grupul/grupurile țintă cărui proiectul se adresează (cuantificați)

Grupurile țintă pentru proiectul:

- a. Populația municipiului Orhei și vizitatorii orașului;
- b. Angajații instituțiilor publice;
- c. Elevi și profesori din instituțiile de învățământ;
- d. Agenții economici;
- e. Prestatori de servicii.

Beneficiarii finali ai proiectului sunt:

- a. _6000_ pasageri ce utilizează zilnic transportul public urban;
- b. peste 2000 pasageri ai transportului public interurban;
- c. __10 000_ șoferi ai unităților care circulă zilnic în raza municipiului Orhei;
- d. _34 149_ locuitori ai mun. Orhei;
- e. _80 000_ șoferi ai transportului public urban.

Descrierea activităților

- succint activitățile majore pe care proiectul propune să le realizeze

Pentru realizarea O.I. „Implementarea sistemii de taxare electronică în transportul public”

În vederea implementării cu succes a obiectivului specific privind implementarea unei sisteme de taxare electronică, se propune realizarea unui șir de acțiuni care vor asigura eficiența acestuia și anume:

1. *Colectarea datelor necesare prin realizarea unui studiu de fezabilitate* - în special realizarea anchetei comportamentale și a cercetării de piață privind nevoile clienților (obiceiuri de deplasare, percepția asupra diferitelor mijloace de transport, grad de satisfacție, colectarea experiențelor din orașe comparabile, analiza posibilității oferirii de puncte/bonusuri pentru plata cu cardul și utilizarea acestora în alte scopuri (intrare la muzee, pentru activități sportive și recreative etc.)
2. *Conectarea autobuzelor la internet*
3. *Instalarea dispozitivelor de plată*
4. *Elaborarea sistemului de plată* - acord privind aspectele tehnice ale cardurilor, ale dispozitivelor de plată (ținând cont de nevoile persoanelor cu handicap și de disponibilitatea mai multor limbi)
5. *Organizarea de licitații și achiziționarea dispozitivelor de plată la distanță*
6. *Punerea în aplicare și instalare* - instalarea dispozitivelor de plată, conectarea acestora la contul bancar
7. *Promovarea noilor servicii și a avantajelor acestora*
8. *Evaluarea și monitorizarea sistemului*

Pentru realizarea O.II. „Implementarea unui sistem inteligent de informare a călătorilor”

Pentru implementarea prezentului obiectiv, urmează a fi dezvoltat un soft, care tehnologic va transmite datele colectate de pe GPS-ul unității de transport către panourile led conectate la internet. Trebuie de menționat că absolut toate unitățile de transport procurate începând cu anul 2016 în municipiul Orhei dispun de dispozitive GPS. Panourile led vor afișa numărul rutei, direcția de deplasare, timpul de așteptare și/sau alte informații relevante.

Deoarece majoritatea stațiilor sunt intersectate de cel puțin 3 rute de deplasare și pentru a nu crea confuzii, pe panourile led din fiecare stație va fi posibil să se afișeze simultan, în funcție de numărul de trasee care intersectează stația, amplasarea multor rute de deplasare simultan.

Utilizatorii de servicii de transport public urban vor vedea în cât timp va sosi transportul atât pe panourile din stații, cât și online, pe site-ul primăriei. Softul va permite colectarea de informații privind timpul de deplasare a transportului public, astfel încât să poată fi identificate intervalele de timp și zonele mai problematice, în rezultatul cărora va fi posibilă identificarea unor soluții potrivite pentru a crea un serviciu public mai confortabil locuitorilor și vizitatorilor municipiului Orhei.

Pentru a asigura funcționarea dispozitivelor, toate cele 60 de stații vor fi conectate la curent electric. De asemenea, pentru a securiza infrastructura construită împotriva distrugerii sau vandalizării, se planifică ca panourile LED să fie introduse în suporturi metalice care ar asigura integritatea acestora.

Pentru realizarea O.III. Creșterea gradului de securitate în trafic prin instalarea sistemului video de monitorizare a traficului rutier

Sistemul de monitorizare video se propune de a fi dezvoltat după modelul sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere "Controlul traficului", realizat în temeiul HG nr.

965/2014 „pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere „Controlul traficului” și modificarea Concepției Sistemului automatizat de supraveghere a circulației rutiere „Controlul traficului”. În acest sens, Primăria mun. Orhei va instala câteva posturi de supraveghere a circulației rutiere și va crea câteva zone de supraveghere pe teritoriul mun. Orhei, după cum urmează:

- a. Zonă de supraveghere pe segmentul străzii 31 august 1989 nr. 150 – 204 mun. Orhei, parte a traseului național M2 - zonă în care se produc permanent accidente cu implicarea pietonilor. Locatarii din str. 31 August 1989, (nr.150-204) au adresat Primăriei mun. Orhei mai multe solicitări de a întreprinde acțiuni de asigurare a securității circulației rutiere.
- b. Zonă de supraveghere pe str. Unirii, mun. Orhei - una din arterele principale a orașului Orhei (strada de acces în oraș de pe R6 din direcția traseului Orhei – Bălți) cu lungimea de peste 3 km, pe linie dreaptă, fără curbe mari, recent reparată capital.
- c. Zonă de supraveghere pe segmentul str. Vasile Lupu nr. 143 - 191, mun. Orhei - zonă recent reparată complet, strada centrală din mun. Orhei (intrarea în oraș din direcția R20 - traseul Orhei – Rezina), amplasată pe linie perfect dreaptă. Pe această stradă sunt amplasate câteva licee, obiecte de cult, Centrul Militar Teritorial Orhei, case de locuit multietajate și alte obiective importante.
- d. Zonă de supraveghere pe segmentul străzii 31 August 1989 nr. 150 – 204 mun. Orhei, parte a traseului național M2 - zonă în care se produc permanent accidente cu implicarea pietonilor. Locatarii din str. 31 August 1989, (nr.150-204) au adresat Primăriei mun. Orhei mai multe solicitări de a întreprinde acțiuni de asigurare a securității circulației rutiere.

- succint ce activități au fost deja realizate în scopul pregătirii spre implementare a proiectului

Pentru realizarea O.I. „Implementarea sistemii de taxare electronică în transportul public”

Pentru realizarea acestui obiectiv, se efectuează un studiu de piață, pentru examinarea opțiunilor posibile pentru implementarea sistemii de taxare electronică, astfel încât să fie identificate și acțiuni motivaționale care ar asigura participarea pasagerilor în implementarea prezentului obiectiv.

Pentru realizarea O.II. „Implementarea unui sistem inteligent de informare a călătorilor”

Pentru realizarea acțiunilor privitor la implementarea unui sistem inteligent de informare, Primăria mun. Orhei a procurat în perioada 2016-2021, __36__ unități de transport și a construit 60 de stații de așteptare. Trebuie de menționat că toate unitățile de transport sunt echipate cu sisteme GPS, fapt care va facilita implementarea cu succes a acestui proiect.

Pentru realizarea O.III. Creșterea gradului de securitate în trafic prin instalarea sistemii video de

monitorizare a traficului rutier

Pentru implementarea acestui obiectiv, au fost realizate un șir de analize, pentru a identifica cele mai vulnerabile zone din punct de vedere al securității în trafic, astfel încât să fie diminuate pe de o parte numărul de accidente, iar pe de altă parte să fie identificate locațiile cu risc de accidente, mai ales în zonele unde sunt amplasate instituțiile de învățământ pentru copii.

- succint principalele riscuri care pot periclita implementarea proiectului (ex. riscuri financiare, legale, avize aprobări, probleme de mediu, capacitatea instituțională, etc.).

Implementarea prezentului proiect poate fi periclitată luând în considerație următoarele riscuri:

1. grad redus de utilizare a sistemului de achitare electronică de către pasageri;
2. lipsa diversificării ofertelor privind sistemele de achitare electronică a taxelor de transport;
3. identificarea companiilor cu posibilități implementare a obiectivelor;
4. conectarea stațiilor de așteptare mai îndepărtate la rețele electrice și la sursa de internet;
5. costuri ridicate ale soft-urilor, luând în considerație lipsa unor asemenea sisteme în țară;
6. termeni extinși de desfășurare a licitațiilor, luând în considerație lipsa companiilor specializate în Republica Moldova.

Rezultatele estimate

Rezultate cantitative:

- ✓ 1 soft elaborat pentru prelucrarea datelor din 40 unități de transport;
- ✓ 60 stații auto dotate cu energie electrică;
- ✓ 60 de panouri informative instalate;
- ✓ Sistem informațional de furnizare a datelor GPS pe 60 de panouri informaționale cu integrarea pe site-ul primăriei. Sistemul respectiv va avea funcționalul necesar pentru a transmite mesaje promoționale.
- ✓ 40 unități de transport echipate cu terminale de plată electronică;
- ✓ 3 zone ale mun. Orhei cu sisteme de monitorizare video a traficului rutier instalate;
- ✓ _12_ camere video instalate cu infrastructura de suport;
- ✓ 1 centru de monitorizare video a traficului rutier amenajat și echipat cu sistem de stocare a datelor.

Rezultate calitative:

- ✓ Creșterea cu 15% a numărului de pasageri în transportul public urban;
- ✓ Sporirea gradului de informare a cetățenilor privind serviciile de transport public;
- ✓ Creșterea gradului de satisfacție a pasagerilor;

- ✓ Reducerea cu 50 % a numărului de accidente în mun. Orhei;
- ✓ Creșterea cu 25 % a încasărilor la bugetul local;
- ✓ Modernizarea și sporirea eficienței activității organelor de stat abilitate cu monitorizarea și asigurarea securității circulației rutiere, prin automatizarea unor funcții realizate de acestea ca urmare a implementării tehnologiei performante;
- ✓ Acumularea și evaluarea datelor statistice privind intensitatea fluxului de transport, numărul de autovehicule și tipul acestora, pe sectoarele de drum supravegheate.

Notă conceptuală nr.3

Denumirea proiectului	Construcția centrului regional de business
Domeniul de intervenție	Competitivitate și susținerea activităților economice
Durata totală a acțiunii	36 luni
Valoarea estimativa a proiectului, inclusiv suma contribuției FNDR	Bugetul total: 68 milioane MDL
Obiectivele proiectului	<p>Obiectivul general: Creșterea competitivității regionale prin dezvoltarea infrastructurii de afaceri necesare dezvoltării și promovării sectoarelor de afaceri bazate pe procese externalizate și TIC</p> <p>Obiective specifice:</p> <p>O.I. Crearea structurii de sprijin a afacerilor în Regiunea de Centru a Republicii Moldova și asigurarea promovării de infrastructurii de cercetare, inovare și transfer tehnologic;</p> <p>O. II. Creșterea volumului investițiilor atrase în sectorul afaceri bazate pe procese externalizate și TIC cu cel puțin 15% în municipiul Orhei până în anul 2028;</p> <p>O. III. Creșterea ratei de ocupare a muncii până la 70 %.</p>

Relevanța și impactul proiectului

minim câte două argumente care justifică încadrarea proiectului în obiectivele și domeniile de finanțare ale Programului

Argumentul 1 – „lipsa infrastructurii de suport în afaceri”

Raionul Orhei se poziționează pe locul 8 printre cele 32 de raioane după Indicele Mediului de Afaceri Regional (Rbei) și depășește media la nivel de țară - 3,64 versus 3,48. (*Sursa: <http://competitiveness.viitorul.org/profiles/24>*), deși acesta nu reprezintă potențialul maxim al raionului. Pentru fortificarea oportunităților de dezvoltare a afacerilor, se propune crearea unui

Centru regional de business care ar crește capacitățile de promovare a parteneriatelor între întreprinzătorii locali și străini, ar reduce insuficiența locurilor de muncă, ar asigura spații pentru afaceri bazate pe procese externalizate și TIC cu prețul de chirie redus și cu dotări slabe sau inexistente, ar crește oportunitățile pentru susținerea suficientă pentru start-up-uri, cele din urmă fiind considerate „punctele slabe” identificate de antreprenorii locali în cadrul focus-grupurilor și a grupurilor de lucru organizate pentru elaborarea Strategiei de Dezvoltare Locală 2021-2025.

Argumentul 2 – „condiții avantajoase pentru start – up – urile constituite în afara mun. Chișinău”

Lipsa infrastructurii necesare pentru lansarea și dezvoltarea start - up - urilor în Regiunea de Dezvoltare Centru, face ca numărul acestora fie să fie redus, fie ca fluxul de persoane economic active, cu idei inovatoare, orientare spre tehnologii informaționale, cercetare și alte tipuri de afaceri ce reprezintă o abordare nouă și de perspectivă cum ar fi „externalizarea proceselor de afaceri”, să migreze spre municipiul Chișinău. Prin urmare, o alternativă de dezvoltare a tehnologiilor informaționale și a proceselor de externalizare pentru raioanele din Regiunea de Dezvoltare Centru, în condiții competitive față de condițiile existente în mun. Chișinău unde există o supraaglomerație de asemenea inițiative, ar fi crearea unui astfel de Centru regional de business, care ar îngloba oportunitățile necesare pentru tinerii și în special femeile cu inițiativă.

menționați documentele strategice locale, cu care proiectul este corelat

Implementarea acestei propuneri a fost aprobată prin Decizia Consiliului local nr. 8.20 din 23.07.2021. De asemenea, prezenta propunere de proiect este inclusă și în Planul operațional local al municipiului Orhei, care a fost elaborat în contextul implementării prevederilor HG nr. 916/2020 cu privire la aprobarea Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027. Prezenta propunere de proiect va contribui și la implementarea obiectivelor naționale de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii, dar și la implementarea prevederilor Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023, în care unul dintre obiective ține de identificarea nișelor de specializare inteligentă a Republicii Moldova pentru promovarea cercetării bazate pe excelență în domenii strategice, cu relevanță și impact asupra economiei și a societății prin acțiuni de descoperire antreprenorială și identificare a domeniilor pentru care este nevoie de crearea unor noi centre de cercetare, dezvoltare și suport în afaceri.

Potențialii beneficiari ai proiectului /grupul țintă

cine este grupul/grupurile țintă căruia proiectul se adresează (cuantificați)

Grupurile țintă pentru proiectul:

- Categoriile de tineri care își doresc să se lanseze în afaceri;
- Start - up - uri specializate în domeniul IT și cercetare;
- Companii ce oferă servicii bazate pe procese externalizate;
- Liberi profesioniști cu necesitate de acces la spații de lucru „co-working”;

Beneficiarii finali ai proiectului sunt:

- 10 companii incubate și beneficiari de facilități și consultanță;
- _220_ absolvenți anuali ai Școlii profesionale Orhei;
- _20_ liberi profesioniști în domeniul IT din raioanele Orhei, Criuleni, Rezina, Șoldănești și Telenești;
- _5_ companii din domeniul IT și cercetării din raioanele Orhei, Criuleni, Rezina, Șoldănești și Telenești;
- _5_ companii din sectorul de afaceri bazat pe externalizare proceselor;
- SE Bordnetze SRL, care are peste 50 contracte de servicii externalizate.

Descrierea activităților

succint activitățile majore pe care proiectul propune să le realizeze

Centrul de business va pune la dispoziția firmelor găzduite spații pentru desfășurarea în condiții și cu dotări potrivite activității de IT. Firmele găzduite în cadrul Centrului regional de business vor desfășura activități TIC și servicii în afaceri bazate pe procese externalizate ce necesită o infrastructură tehnologică de nivel înalt, cum ar fi centru de apeluri, telecomunicații, servicii de transport și logistică, servicii financiar – bancare, servicii proiectare și inginerie sau, după caz, servicii de consultanță juridică, servicii de traducere, servicii de asistență pentru sănătate umană, resurse umane, servicii de achiziții, marketing, advertising, servicii de curierat ș.a.

De serviciile centrului de business vor putea beneficia orice persoană rezidentă în unul dintre raioanele menționate mai sus, fiind respectate principiile non-discriminării și egalității de șanse, indiferent de religie, gen, etnie, vârstă.

Pentru implementarea proiectului urmează a fi realizate următoarele activități majore: (i) elaborarea documentației de proiect; (ii) întocmirea devizului de cheltuieli; (iii) organizarea procedurilor de achiziții publice a serviciilor pentru construcția și dotarea edificiului Centrului de Business și a spațiului aferent; (iv) construirea Centrului Regional de Business și a spațiului aferent; (v) amenajarea spațiului interior; (vi) dotarea tehnico-materială a Centrului Regional de Business; (vii) elaborarea Regulamentului de Organizare și Funcționare a CRB; (viii) înființarea Centrului de

Suport în Afaceri și aprobarea normelor legale de funcționare; (ix) promovarea serviciilor Centrului Regional de Business.

Pentru a răspunde nevoilor întreprinderilor de dimensiuni variate și solicitărilor freelancerilor, centrul va oferi soluții diferite de *spațiu*: (i) un incubator de afaceri (pentru susținerea start-up-urilor); (ii) spații „co-working”; (iii) săli de conferințe de capacități diferite (pentru beneficiarii direcți ai centrului și pentru închirieri din exterior).

Pentru sporirea atractivității și a confortului viitorilor rezidenți, CRB ar putea încorpora și: (i) spații dotate cu instrumente și utilaje pentru producere, prototipare și fabricație în serie; (ii) spații pentru pauze de cafea pentru fiecare sală de conferințe și instruirii (iii) spații pentru ședințe de lucru, (iv) Oficii, etc.

succint ce activități au fost deja realizate în scopul pregătirii spre implementare a proiectului

Pentru implementarea propunerii de proiect, până în prezent a fost identificată amplasamentul pentru construcția Centrului Regional de Business, aflat în cartierul nou al municipiului Orhei – având o distanță scurtă spre drumul magistral M2 (aproximativ 2 km), care va facilita accesul persoanelor din mai multe raioane din Regiunea de Dezvoltare Centru: Rezina (R20 - 50,3km), Șoldănești (R20, R13 - 59,1km), Telenești (R14, R22 - 46,1 km), Criuleni (R23 - 52,2 km).

succint principalele riscuri care pot periclita implementarea proiectului (ex. riscuri financiare, legale, avize aprobări, probleme de mediu, capacitatea instituțională, etc.).

Implementarea prezentului proiect poate fi periclitată luând în considerație următoarele riscuri:

- Lipsa resurselor financiare pentru construcția centrului;
- Calitatea joasă a documentației tehnice;
- instabilitate politică;
- obiectivele proiectului nu se armonizează cu prevederile apelului de propuneri de proiecte, etc.

Rezultatele estimate

Rezultate cantitative:

- ✓ 1 edificiu construit, amenajat și dotat pe o suprafață de 8ha;
- ✓ 1 regulament de organizare și funcționare a centrului aprobat;
- ✓ 10 start-up-uri incubate;
- ✓ peste 20 locuri noi de muncă nou create;
- ✓ peste 10 Planuri de afaceri întocmite;

- ✓ 1 acord de colaborare semnat cu Asociația Companiilor din Domeniul Tehnologiilor Informaționale și Comunicațiilor.

Rezultate calitative:

- ✓ Condiții îmbunătățite de lansare a noi afaceri în domeniul TIC și a afacerilor bazate pe procese externalizate;
- ✓ Condiții înalte necesare pentru dezvoltarea tehnologiilor și cercetării;
- ✓ Condiții create și atractive pentru liberi profesioniști în domeniul TIC;
- ✓ Servicii de consultanță în afaceri dezvoltate.

Notă conceptuală nr.4

Denumirea proiectului	Extinderea teritoriului Sub Zonei Economice Libere a ZEL Bălți
Domeniul de intervenție	Competitivitate și susținerea activităților economice
Durata totală a acțiunii	18 luni
Valoarea estimativă a proiectului, inclusiv suma contribuției FNDR	Bugetul total 20 milioane MDL
Obiectivele proiectului	<p>Obiectivul general: Sporirea competitivității și atractivității investiționale a municipiului Orhei prin construcție rețelelor ingineresti necesare extinderii ariei de acoperire a Subzonei Economice Libere</p> <p>Obiective specifice:</p> <p>O.I. Dezvoltarea și valorificarea oportunităților oferite de Subzona Economică Liberă pentru potențialii investitori</p> <p>O.II. Creșterea gradului de atractivitate a Subzonei Economice Libere prin construcția accesului la infrastructura tehnico edilitară;</p> <p>O. III Crearea de noi parteneriate cu investitori externi întru facilitarea dezvoltării ÎMM cu activități specifice afacerilor cu procese externalizate</p>

Relevanța și impactul proiectului

- *minim câte două argumente care justifică încadrarea proiectului în obiectivele și domeniile de finanțare ale Programului*

Argumentul nr. 1 – „existența solicitărilor suplimentare a investitorilor”

În urma extinderii ZEL Bălți la Orhei s-a deschis o filială a Sumitomo Electric Bordnetze (SEBN), o subsidiară a gigantului japonez Sumitomo, specializată în producerea a subansamblelor pentru autoturisme. Actualmente, la fabrică muncesc aproximativ 3000 de persoane din raioanele Orhei, Telenești, Șoldănești, Rezina, Criuleni, Căușeni și Strășeni. Pentru deservirea fabricii, au fost contracatate circa 80 de ÎMM pentru servicii externalizate, care asigură transportarea muncitorilor,

asigurarea lor cu hrană etc. Toate acestea au impulsionat dezvoltarea socio-economică a municipiului, iar disponibilitatea forței de muncă, accesul ușor la traseele naționale și condițiile favorabile de activitate, au contribuit la creșterea numărului de solicitări a unor companii care intenționează să-și dezvolte activitatea în cadrul Subzonei Economice Libere din mun Orhei.

Argumentul nr. 2 – „disponibilitatea forței de muncă”

În raioanele apropiate de Orhei, conform recensământului din anul 2014, în regiune locuiau 243.887 persoane adulte, dintre care 79.879 în raionul Orhei, 54.914 în raionul Criuleni, 33.343 în raionul Rezina, 28.553 în raionul Șoldănești și 47.198 în raionul Telenești. Acest fapt, reprezintă un punct forte în deciziile investitorilor de a-și dezvolta activitățile în cadrul Subzonei Economice Libere din Orhei, fiind disponibile și oportunități de acces la servicii și infrastructură tehnico-edilitară, dar și calitatea bună a infrastructurii rutiere, fapt care micșorează timpul de deplasare a muncitorilor.

- *menționați documentele strategice locale, cu care proiectul este corelat*

Prezenta propunere de proiecte este parte a acțiunilor identificate în Planul strategic de dezvoltare socio-economică a mun. Orhei pentru anii 2021-2025 aprobat prin Decizia Consiliului municipal nr. 8.12 din 23.07.2021, aceasta fiind poziția populație participante în diverse focus-grupuri în care s-a decis că dezvoltarea economică a orașului este posibilă doar prin creșterea numărului de investitori și a locurilor de muncă create. De asemenea, pentru asigurarea implementării Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere a RM, aprobat prin HG 916/2020, prezenta propunere de proiect a fost inclusă și în prevederile Planului Operațional Local.

Potențialii beneficiari ai proiectului/grupul țintă

- cine este grupul/grupurile țintă cărui proiectul se adresează (cuantificați)

Grupurile țintă pentru proiectul:

- Populația economic activă din raioanele Orhei, Criuleni, Telenești, Șoldănești și Rezina;
 - Agenții economici din regiunea de dezvoltare centru;
 - Autoritățile publice locale, destinatari ai taxelor și impozitelor locale achitate;
 - Subzona economică liberă a ZEL Bălți;
 - Potențialii investitori.
- cine sunt beneficiarii finali ai proiectului (cuantificați)

Beneficiarii finali ai proiectului sunt:

- 243.887 de cetățeni ai raioanelor Orhei, Criuleni Telenești, Șoldănești și Rezina;

- b. 50 IMM din regiune care vor fi contractate de întreprinderea din Sub ZEL pentru furnizare de produse și prestări servicii;
- c. 5 întreprinderi producătoare;
- d. 2000 de viitori angajați ai întreprinderii din Sub ZEL
- e. _minim 4 investitori_ rezidenți ai Subzonei Economice Libere Orhei.

Descrierea activităților

- succint activitățile majore pe care proiectul propune să le realizeze

Implementarea proiectului se va desfășura cu respectarea Legei Nr. 440 din 27-07-2001 cu privire la Zonele Economice Libere, publicat la 06-09-2001 în Monitorul Oficial Nr. 108-109 art. 834 cu toate amendamentele în vigoare. Totodată, pentru implementarea propunerii de proiect, urmează a fi realizate următoarele activități:

Elaborarea proiectul tehnic de execuție - proiectul tehnic va fi realizat de o echipă de experți contractată în conformitate cu prevederile legislației în vigoare a RM. Elaborarea proiectului tehnic va permite aplicarea corespunzătoare a resurselor financiare și executarea celor mai indicate lucrări.

Colectarea avizelor și autorizațiilor necesare pentru inițierea procedurilor de contractare a companiilor - autorizațiile și coordonarea lucrărilor cu toate instituțiile responsabile vor fi efectuate urmare a elaborării proiectului tehnic, fiind necesară solicitarea a cel puțin următoarelor acte: autorizație de construcție, autorizație de mediu, autorizație a Direcției Situații Excepționale, certificat de urbanism, coordonări cu rețelele electrice de distribuție, rețelele de telecomunicații, rețelele de distribuție a gazelor naturale etc.

Lansarea licitației publice pentru executarea lucrărilor – în baza documentației tehnice și cu suportul proiectantului urmează a fi elaborat caietul de sarcini și pregătirea setului de documente pentru publicarea anunțului pentru licitație. Procedura de achiziție va respecta prevederile Legii cu privire la achizițiile publice.

Construcția rețelelor ingineresti - rețelele ingineresti proiectate – sistemul electric, sistemul de încălzire, sistemul de ventilare și condiționare, sistemul de apeduct și canalizare, sistemul antiincendiar și drumul de acces.

- succint principalele riscuri care pot periclita implementarea proiectului (ex. riscuri financiare, legale, avize aprobări, probleme de mediu, capacitatea instituțională, etc.).

Implementarea prezentului proiect poate fi periclitată luând în considerație următoarele riscuri:

- Lipsa resurselor financiare pentru construcția centrului;

- Calitatea joasă a documentației tehnice;
- Instabilitate politică;
- Obiectivele proiectului nu se armonizează cu prevederile apelului de propuneri de proiecte, etc.;
- Modificarea costurilor de implementare din cauza creșterii prețurilor pentru diferite categorii de materiale, echipament și lucrări.

Rezultatele estimate

Rezultate cantitative:

- ✓ _până la 1500_ metri rețea de canalizare construită;
- ✓ _peste 1000__ metri rigolă de tip deschis de evacuare a apelor pluviale;
- ✓ _peste 7,5 ha de teren amenajat.

Rezultate calitative:

- ✓ Creșterea gradului de ocupare a populației;
- ✓ Creșterea gradului de atractivitate a mun. Orhei;
- ✓ Creșterea volumului investițiilor directe în mun. Orhei;
- ✓ Creșterea veniturilor și încasărilor la bugetul local;

Notă conceptuală nr.5

Denumirea proiectului	Construcția capitală a Pieței Regionale Orhei
Domeniul de intervenție	Competitivitate și susținerea activităților economice
Durata totală a acțiunii	18 luni
Valoarea estimativă a proiectului, inclusiv suma contribuției FNDR	Bugetul total 75 milioane MDL
Obiectivele proiectului	<p>Obiectivul general: Crearea infrastructurii și amenajării spațiilor necesare pentru comercializarea producției autohtone în igienico-sanitare îmbunătățite conform standardelor și reglementărilor naționale</p> <p>Obiective specifice:</p> <ul style="list-style-type: none">- Asigurarea accesului producătorilor autohtoni la piața de desfacere locală;- Asigurarea accesului consumatorilor la servicii de comercializare a producției agro-alimentare în condiții igienico-sanitare înalte și sigure pentru sănătate;- Elaborarea și aprobarea cadrului normativ local de funcționare a pieței Orhei care ar favoriza producătorii din regiune;- Sporirea confortului locuitorilor și vizitatorilor municipiului, beneficiari ai serviciilor Pieței.

Relevanța și impactul proiectului

- *minim câte două argumente care justifică încadrarea proiectului în obiectivele și domeniile de finanțare ale Programului*

Argumentul nr. 1 – „localizarea pieței actuale creează impedimente logistice ale transportului publice, zgomot în cadrul unui cartier rezidențial și aspect urbanistic inestetic”

Formată istoric în centrul municipiului, Piața se află în cea mai aglomerată zonă din Orhei, între cele mai înalte blocuri de locuit, în imediata apropiere a celor mai importante instituții publice din raion, inclusiv a celor mai mari instituții de învățământ din raion.

Întrucât acesta este principalul loc unde majoritatea locuitorilor din raionul Orhei și din

raioanele învecinate (Telenești, Criuleni, Rezina și Șoldănești) își fac cele mai importante cumpărături, piața a devenit una dintre cele mai vizitate locații din zonă. Acest fapt transformă centrul municipiului Orhei într-o zonă unde unitățile de transport staționează pe tot parcursul zilei, locurile de parcare pe teritoriile special amenajate fiind limitate, în timp ce terenuri pentru construcția altor parcări nu pot fi identificate. În sezonul rece sau ploios Piața din mun.Orhei (fără acoperiș) creează un disconfort enorm pentru comercianții, pentru locuitorii și pentru vizitatorii municipiului.

Din cauza faptului ca nu există facilitățile specifice, este dificilă asigurarea condițiilor sanitare potrivite de vânzare pentru producătorii locali potrivite pentru a vinde produse tradiționale zonei, în special produse lactate și derivatele lor și produse din carne. De asemenea, din cauza dezvoltării necontrolate de-a lungul anilor, Piața din Orhei a devenit un spațiu inestetic și format în mare parte de construcții improvizate de-a lungul timpului cu posibilități limitate de respectare a normelor sanitare.

Argumentul nr. 2 – „dezvoltarea comerțului stradal și lipsa infrastructurii necesare”

Luînd în considerație că Piața este vizitată nu doar de locuitorii municipiului Orhei dar și de alți vizitatori din raioanele vecine, aceasta a devenit supraaglomerată inclusiv pentru comercianți, din care motiv ia amploare comerțul stradal, care este lipsit de condiții decente de comercializare, provocând astfel, dezordine și lipsa unor norme igienico-sanitare elementare. Prin urmare, în procesul de elaborare a Planului strategic de dezvoltare a mun. Orhei, locuitorii municipiului au identificat aceasta ca fiind una dintre cele mai importante probleme ale comunității, membrii grupului de lucru propunând ca una dintre măsurile necesare pentru a avea o economie dezvoltată în armonie cu cadrul legal și sanitar, să fie identificată o acțiune prioritară pentru perioada anilor 2021 – 2025 și anume „Modernizarea pieței agricole”.

- *menționați documentele strategice locale, cu care proiectul este corelat*

Modernizarea Pieței din municipiul Orhei, reprezintă unul din obiectivele propuse pentru implementarea viziunii de dezvoltare a municipiului Orhei în perioada anilor 2021-2025, aceasta fiind inclusă atât în textul Planului strategic de dezvoltare socio-economică a municipiului Orhei și aprobat de Consiliul municipal prin decizia nr. 8.12 din 23.07.2021 dar și în Planul de acțiuni privind implementarea acesteia.

De asemenea, pentru asigurarea implementării Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere a RM, aprobat prin HG 916/2020, prezenta propunere de proiect a fost inclusă și în prevederile Planului Operațional Local.

Potențialii beneficiari ai proiectului/grupul țintă

- cine este grupul/grupurile țintă cărui proiectul se adresează (cuantificați)

Grupurile țintă pentru proiectul:

- Producătorii de legume și fructe din raionul Orhei și raioanele învecinate, Rezina, Șoldănești, Telenești, Criuleni;
 - Comercianții cu amănuntul;
 - Consumatorii din municipiul Orhei și a localităților învecinate;
- *cine sunt beneficiarii finali ai proiectului (cuantificați)*

Beneficiarii finali ai proiectului sunt:

- __170__ comercianți zilnici, ocazionali;
- __600__ beneficiari de patente;
- __40__ contracte de locațiunii spații;
- __3000__ vizitatori zilnici (consumatori);
- peste 400 locuri de comerț.

Descrierea activităților

- succint activitățile majore pe care proiectul propune să le realizeze
- 1) Pentru implementarea prezentului proiect este necesară elaborarea documentației tehnice, care ar include și identificarea soluțiilor pentru următoarele aspecte:
- a) găsirea unor soluții tehnice optime pentru evitarea supraîncălzirii în perioada de vară și asigurarea încălzirii cât mai economice în perioada de iarnă;
 - b) asigurarea unui iluminat natural pentru produsele comercianților;
 - c) asigurarea zonelor de aprovizionare cu marfa fără a intersecta circulațiile pietonale majore;
 - d) asigurarea fluidității circulației auto și pietonale în zona;
 - e) crearea unei imagini cât mai primitoare către strada de intrare în piața;
 - f) asigurarea posibilității igienizării și întrețineri cât mai ușoare a spațiilor;
 - g) respectarea normelor igienico-sanitare aflate în vigoare; respectarea normelor de mediu aflate în vigoare în ceea ce privește spațiile verzi, izolarea fonica, a modului de colectare a deșeurilor și apelor menajere rezultate;
 - h) alimentarea cu agent termic de la sistemul centralizat al orașului;
 - i) alimentarea cu apă caldă/rece de consum a zonelor de boxe și a zonelor cu grupuri sanitare;
 - j) folosirea sistemelor de panouri solare pentru prepararea apei calde menajere;
 - k) folosirea ventilației naturale pentru perioada de vară pentru limitarea supraîncălzirii spațiilor interioare;

- l) crearea posibilităților de răcire în zonele cu materiale perisabile pe timpul verii;
 - m) alimentarea cu energie electrică se va realiza din rețeaua electrică existentă în zona;
 - n) realizarea instalațiilor electrice de iluminat și prize pentru toate spațiile;
 - o) realizarea contorizării individuale a tuturor consumatorilor;
 - p) realizarea unei instalații de protecție împotriva supratensiunilor atmosferice;
 - q) realizarea unei instalații de supraveghere video;
 - r) posibilitatea folosirii sistemelor cu panouri fotovoltaice (sau alte surse alternative de energie) pentru iluminatul general și încălzirea apei;
 - s) realizarea unui iluminat exterior cu stâlpi cu panouri fotovoltaice;
 - t) organizare economică a căilor de acces.
- 2) Elaborarea documentațiilor pentru avize / acorduri / autorizații, se vor depune direct la autoritățile competente;
 - 3) Organizarea și desfășurarea procedurilor legale de achiziție publică;
 - 4) Construirea propriu-zisă a unei hale moderne conform documentației tehnice;
 - 5) Amenajarea teritoriului aferent și a parcării;
 - 6) Darea în exploatare;
 - 7) Elaborarea unui Regulament nou de administrare a Pieței Regionale care va avantaja producătorii locali și regionale, inclusiv grupurile de producători locali și regionali.

- succint ce activități au fost deja realizate în scopul pregătirii spre implementare a proiectului

Pentru implementarea propunerii de proiect, a fost identificat terenul cu o suprafață de circa $12.282 m^2$, fiind deja inițiată și procedura de elaborare a documentației tehnice. Piața Regională Orhei va fi amplasată la distanță scurtă de Autogara Orhei și la aproximativ 2 km de magistrala M2 care leagă Capitala cu Nordul Moldovei. Aceasta face ca Piața Regională Orhei să devină cel mai potrivit loc pentru a-și face cumpărăturile pentru locuitorii din raioanele din regiunea de Centru-Nord a țării - Rezina (R20 - 50,3km), Șoldănești (R20, R13 - 59,1km), Telenești (R14, R22 - 46,1 km), Criuleni (R23 - 52,2 km).

- succint principalele riscuri care pot periclita implementarea proiectului (ex. riscuri financiare, legale, avize aprobări, probleme de mediu, capacitatea instituțională, etc.).

Implementarea prezentului proiect poate fi periclitată luând în considerație următoarele riscuri:

- Lipsa resurselor financiare pentru construcția centrului;
- Calitatea joasă a documentației tehnice;
- Instabilitate politică;
- Obiectivele proiectului nu se armonizează cu prevederile apelului de propuneri de proiecte, etc.;

- Modificarea costurilor de implementare din cauza creșterii prețurilor pentru diferite categorii de materiale, echipament și lucrări.

Rezultatele estimate

Rezultate cantitative:

- ✓ 1 hală a pieței construită;
- ✓ 12812 m2 de teritoriu amenajat;
- ✓ 30 locuri de muncă create;
- ✓ _până la 1000__ locuri de vânzare amenajate;
- ✓ 1 sistem de monitorizare video instalat;
- ✓ 1 Regulament de organizare și funcționare a pieței aprobat.

Rezultate calitative:

- ✓ Condiții îmbunătățite de comercializare a produselor agro-alimentare dar și a celor de larg consum;
- ✓ Crearea pieței de desfacere pentru produsele autohtone;
- ✓ Reducerea comerțului stradal ilicit;
- ✓ Ameliorarea situației igienico-sanitare;
- ✓ Crearea condițiilor atractive de vânzare pentru comercianții regionali;
- ✓ Trafic rutier îmbunătățit în zona centrală a mun. Orhei.

Notă conceptuală nr.6

Denumirea proiectului	Reconstrucția capitală a edificiului „Complexul fostei conduceri a Zemstvei județene cu parcul aferent”
Domeniul de intervenție	Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea
Durata totală a acțiunii	18 luni
Valoarea estimativă a proiectului, inclusiv suma contribuției FNDR	Bugetul total 70 milioane MDL
Obiectivele proiectului	<p>Obiectivul general:</p> <p>Consolidarea, restaurarea și valorificarea potențialului turistic, cultural, creativ și economic al monumentului de arhitectură de importanță națională Complexul fostei conduceri a Zemstvei Județene cu parcul aferent, în vederea creșterii competitivității contribuției sectorului turismului la economia locală și regională.</p> <p>Obiective specifice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Consolidarea și restaurarea monumentului de arhitectură Zemstva; - Dezvoltarea potențialului de valorificare a obiectivelor turistice prin includerea monumentului de arhitectură în cadrul unui traseu turistic regional; - Promovarea potențialului turistic a raionului Orhei prin crearea unui Centru Informațional Turistic

Relevanța și impactul proiectului

- *minim câte două argumente care justifică încadrarea proiectului în obiectivele și domeniile de finanțare ale Programului*

Argumentul nr. 1 – „importanța istorică a monumentului arhitectural”

Municipiul Orhei se cristalizează drept un centru urban de tip medieval în urmă cu mai bine de cinci secole. Beneficiind de o moștenire culturală autentică și de mare valoare, constituind unul dintre cele mai importante centre ale culturii înalte din regiune, Orheiul dispune de o ofertă consistentă în ceea ce privește patrimoniul arhitectural. Un exemplu elocvent ar fi clădirea Consiliului din mediul rural din Orhei, Basarabia. Sediul Upravei Zemstvei Orhei. Monument de istorie și arhitectură din sec. XIX. a fost construită la îndemnul fostului președinte al Zemstvei Orhei, Alexandru Cotruță.

În acest edificiu la 25 martie 1918 deputații Orheiului au votat Moțiunea de Unire a Basarabiei cu România. După 1 ianuarie 1919 în acest sediu a fost Prefectura și Tribunalul județului Orhei. În perioada sovietică a fost localizat palatul Pionierilor. La începutul anilor 2000 clădirea a fost utilizată de Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale”. Deoarece clădirea se află în stare avansată de degradare, reparațiile curente nu sunt suficiente pentru menținerea în stare bună de funcționare, clădirea a fost conservată. Totuși clădirea Zemstvei ar putea deveni nu doar un punct de atracție turistică, ci și un centru regional de emancipare a culturii urbane, de stimulare și manifestare a creativității, care s-ar autosuține sau chiar ar și genera venituri la bugetul local.

Argumentul nr. 2 – „diversificare ofertelor turistice ale Raionului Orhei și dezvoltarea unei rute turistice”

Diversitatea obiectivelor turistice în oferta raionului Orhei, oferă posibilitatea creării unui traseu turistic deosebit, acesta fiind completat cu vizite în locații de importanță istorică, culturală și religioasă deosebită. Toate aceste obiective turistice însă nu sunt promovate pe deplin, fiind necesară și dezvoltarea infrastructurii turistice (centru info, semne de orientare turistică, promovare on-line etc). Oferta raionului Orhei în domeniul turistici include:

- a) **Rezervația naturală Orheiul Vechi** - reprezintă un ansamblu de monumente istorico-culturale și natural-peisagistice de interes național și internațional din defileul râului Răut – microzona satelor Trebujeni, Butuceni și Morovaia, care are un statut special și constituie cel mai important sit cultural din Republica Moldova, aflându-se și în procesul de nominalizare pentru a fi înscris în Lista Patrimoniului Mondial al UNESCO. Din cadrul complexului fac parte două promontorii mari (Peștere și Butuceni), la care se alătură trei promontorii adiacente mai mici (Potarca, Selitra și Scoc), pe teritoriul cărora se află ruinele unor fortificații, locuințe, băi, lăcașuri de cult (inclusiv mănăstiri rupestre) atât din perioada tătaro-mongolă (sec. XIII–XIV) cât și moldovenească (sec. XV–XVI). Trebuie de menționat că Rezervația este vizitată anual de peste 100 000 turiști.
- b) **Mănăstirea Curchi** - se află în **satul Curchi, com. Vatici**, raionul Orhei, la 12 km de or. Orhei sau la 55 km de capitala Chișinău. Unii cercetători spun că mănăstirea pornește din vremea domniei lui Ștefan cel Mare. Documentele o datează din vremea domnitorului Alexandru Ghica, când țăranul Iordache Curchiu întemeiază moșia să răzăsească un schit de lemn cu hramul Sfântul Dumitru (1773). În 1809 schitul devine mănăstire. Între anii 1937-1938 se zidește o frumoasă biserică, cu hramul Sfântul Mare Ierarh Nicolae. În perioada sovietică bisericile sunt transformate în cluburi și depozite, iar mănăstirea devine spital de psihiatrie. Cimitirul este nivelat, iar crucile distruse.

În 1992 mănăstirea se redeschide. În 1995 aici se înființează un seminar teologic monahal și începe repararea bisericilor. Printre ctitorii bisericii Nașterea Maicii Domnului se numără și Regele Mihai al României. Mănăstirea este inclusă pe listele monumentelor de arhitectura UNESCO. Mănăstirea este vizitată anual de mii de turiști.

- c) **Mănăstirea Tabăra** - se află în satul Tabăra raionul Orhei, la 35 km de mun. Chișinău și la 25 km de orașul Orhei. Unii cercetători în domenii spun că a fost întemeiată în anul 1784 de boierul Gheorghe Russo, alții spun că de vătaful Darie Carp. Inițial a fost mănăstire de călugări iar în anul 1815 este transformată în mănăstire de maici. În anul 1828 se construiește biserica de vara cu hramul Adormirea Maicii Domnului, iar în anul 1857, a doua biserică din piatră, cu hramul Sfânta Treime. În perioada sovietică, Biserica Adormirea Maicii Domnului devine club apoi depozit, iar biserica Sfânta Treime școală sătească. În 1959 maicile sunt date afară, iar multe din casele mănăstirii sunt ocupate de săteni. Mănăstirea se reînființează în 1990. În mănăstire se află două icoane vechi ale Maicii Domnului cu pruncul Iisus, datând din 1821 și respectiv din anul 1863.
- d) **Mănăstirea Hirova** - se află în **satul Niculăieuca** raionul Orhei, la 60 km de capitala Chișinău sau la 15 km de orașul Orhei. A fost întemeiată ca mănăstire de călugărițe în anul 1805 de Mitropolitul Moldovei Veniamin Costachi. În perioada dintre cele doua războaie mondiale, mănăstirea numără peste 190 de călugărițe. Mănăstirea este închisă în anul 1959 iar în anul 1990 redeschisă.
- e) **Catedrala Sfântul Dumitru** - cel mai vechi locaș religios din **or. Orhei**, catedrala cu hramul Sfântul Dumitru, este un monument medieval construit între anii 1632 și 1636. Ctitorul Catedralei a fost domnitorul Moldovei Vasile Lupu (1634-1653). Biserica are o semnificație patrimonială istorică și artistică națională, fiind una dintre cele mai importante construcții eclesiastice păstrate până în prezent.
- f) **Biserica romano-catolică din municipiul Orhei** - a fost zidită la începutul secolului XX și a servit drept loc de închinare pentru populația de origine poloneză din localitate. Primele demersuri ale credincioșilor catolici privind edificarea unui locaș de cult datează din anul 1891. Biserica romano-catolică din centrul Orheiului e veche de mai bine de un secol. Locașul a fost ridicat în anul 1914 de către Cezarina Dobrovolskaya pentru comunitatea catolică din oraș, compusă în mare parte din polonezi, lituanieni și nemți. Cezarina Dobrovolskaya era o catolică lituaniană, iar soțul ei – un nobil rus ortodox. Ambii erau creștini cu suflet mare și fiecare a ctitorit câte un locaș de cult în Orhei. Ea – unul catolic, iar el – biserica ortodoxă din com. Brăviceni. În perioada sovietică, biserica romano-catolică a avut aceeași soartă ca și celelalte locașuri sfinte din Basarabia.

Clădirea a fost pângărită și parțial distrusă, fiind transformată în sală de sport ca să ajungă, în cele din urmă, un depozit ordinar. Datorită voinței părintelui Klaus Kniffki, biserica a fost retrocedată în 2005 micii comunități catolice rămase în Orhei, iar în 2008 a fost redeschisă după renovare.

- g) **Muzeul de Istorie și Etnografie din municipiul Orhei** - este amplasat în casa lui Mircea Bengulescu fostul arhitect al orașului. Colecția muzeului conține mai mult de 20 mii de exponate, cele mai valoroase fiind colecțiile de monede și carte veche.
- h) **Casa-muzeu Alexandru Donici** - se află în **satul Donici**, raionul Orhei. A fost inaugurat în anul 1976, în vechiul conac al familiei Donici, locul în care s-a născut fabulistul român Alexandru Donici (19.01.1806, s. Bezin, azi s. Donici, Orhei – d. 21.01.1865, Piatra Neamț). Creația lui Donici a fost înalt apreciată de Mihail Kogălniceanu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri și alți contemporani. Însuși Eminescu îl situa printre scriitorii care „și-au încuscrit talentul individual cu geniul poporului...”, numindu-l, în poezia „Epigonii” – „Donici, cuib de-nțelepciune” .

- *menționați documentele strategice locale, cu care proiectul este corelat*

Reconstrucția capitală a clădirii Zemstvei, considerat drept un potențial nucleu de stimulare a industriei cultural-creative nu doar pentru mun.Orhei, ci și pentru întreaga regiune din zona de centru-nord a Republicii Moldova a fost identificată drept prioritate și inclusă în prevederile Planului Strategic de dezvoltare socio-economică a mun. Orhei pentru anii 2021-2025 aprobat prin Decizia Consiliului municipal nr. 8.12 din 23.07.2021. De asemenea, pentru asigurarea implementării Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere a RM, aprobat prin HG 916/2020, prezenta propunere de proiect a fost inclusă și în prevederile Planului Operațional Local.

Potențialii beneficiari ai proiectului/grupul țintă

- cine este grupul/grupurile țintă cărui proiectul se adresează (cuantificați)

Grupurile țintă pentru proiectul:

- Vizitatorii / turiștii Rezervației naturale Orheiu Vechi, care pot beneficia de o diversificare a obiectivelor turistice;
- Populația raionului Orhei;
- Autoritățile publice locale de nivelul I și II;
- Instituțiile publice / entitățile responsabile pentru gestionarea patrimoniul cultural existent în raionul Orhei;
- ÎMM locale cu activități în domeniul transport și HORECA;
- persoanele interesate de patrimoniul arhitectural al țării;
- pasionații și persoanele care activează în domeniul cultural-creativ;

- peste 300 reprezentanți ai industriei cultural-creative din municipiu.
- cine sunt beneficiarii finali ai proiectului (cuantificați)

Beneficiarii finali ai proiectului sunt:

- Peste 100 mii de turiști anuali;
- Peste 50 mii de locuitori ai mun. Orhei și localităților Butuceni, Trebujeni și Morovaia;
- 71 operatori din domeniul HORECA Food&Beverage din municipiu;
- 7 puncte de cazare din municipiul Orhei;
- 122 operatori din domeniul HORECA Food&Beverage de pe traseul creat;
- 18 unități de cazare de pe traseul creat.

Descrierea activităților

- succint activitățile majore pe care proiectul propune să le realizeze

Pentru implementarea propunerii de proiect sunt necesare a fi realizate următoarele activități:

- a) întocmirea termenilor de referință pentru proiectare;
- b) cercetare arhivistică, istorică și bibliografică cu indicarea referințelor istorice cu întocmirea unei note istorice și a unui plan istoric arhitectural de bază al clădirii;
- c) elaborarea documentației de proiect, inclusiv a proiectului de reconstrucție;
- d) elaborarea proiectului de execuție;
- e) avizarea documentației de proiect de către Consiliul Național al Monumentelor Istorice cu respectarea Legii nr. 1530 din 22.06.1993 privind ocrotirea monumentelor, urmând procedura descrisă în Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Național al Monumentelor Istorice;
- f) proiectarea intervențiilor de reconstrucție;
- g) executarea lucrărilor de reconstrucție;
- h) amenajarea parcului aferent;
- i) dotarea spațiilor conform destinației;
- j) elaborarea unui regulament de organizare și funcționare a clădirii Zemstvei;
- k) amenajarea unui Centru Informațional Turistic;
- l) elaborarea de broșuri și pliante care ar promova turismul local;
- m) semnarea acordurilor de parteneriat cu companiile turistice în vederea promovării ofertei turistice.

- succint principalele riscuri care pot periclita implementarea proiectului (ex. riscuri financiare, legale, avize aprobări, probleme de mediu, capacitatea instituțională, etc.).

Implementarea prezentului proiect poate fi periclitată luând în considerație următoarele riscuri:

- Lipsa resurselor financiare pentru construcția centrului;
- Calitatea joasă a documentației tehnice;
- Instabilitate politică;
- Obiectivele proiectului nu se armonizează /cu prevederile apelului de propuneri de proiecte, etc.;
- Modificarea costurilor de implementare din cauza creșterii prețurilor pentru diferite categorii de materiale, echipament și lucrări.

Rezultatele estimate

Rezultate cantitative:

- ✓ 1 muzeu arhitectural reconstruit;
- ✓ 1 centru cultural-creativ organizat;
- ✓ 1 centru informațional turistic amenajat și funcțional;
- ✓ 1 traseu turistic elaborat și aprobat la nivel național conform rigorilor legislative;
- ✓ 10 acorduri semnate cu companii de turism;
- ✓ 1 mecanism de promovare online a ofertei turistice a raionului Orhei dezvoltat;
- ✓ 1 parc amenajat.

Rezultate calitative:

- ✓ Oferte turistice diversificate;
- ✓ Atractivitate turistică sporită;
- ✓ Stimularea industriei cultural-creative la Orhei;
- ✓ Creșterea gradului de ocupare populației;
- ✓ Creșterea veniturilor bugetelor locale.

Notă conceptuală nr.7

Denumirea proiectului	Complex sportiv multifuncțional, modern, de importanță regională (cu bazin de înot)
Domeniul de intervenție	Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic pentru a stimula competitivitatea
Durata totală a acțiunii	18 luni
Valoarea estimativă a proiectului, inclusiv suma contribuției FNDR	Bugetul total 80 milioane MDL
Obiectivele proiectului	<p>Obiectivul general: Sporirea numărului cetățenilor care practică sistematic cultura fizică și sportul până la limita de 30 la sută din numărul total al populației raionului Orhei la doi ani de la implementarea proiectului.</p> <p>Obiective specifice:</p> <ul style="list-style-type: none">- crearea condițiilor de infrastructură pentru practicarea culturii fizice adaptive și sportului adaptiv (cum ar fi persoane cu dizabilități, copii de până la 3 ani, femei însărcinate)- creșterea numărului de edificii destinate activităților de cultură fizică și sport certificate cu 1 unitate;- crearea condițiilor de infrastructură pentru diversificarea oportunităților de practicare a sporturilor cu respectarea standardelor de stat, a regulamentelor de igienă și sanitare în domeniul sportului;

Relevanța și impactul proiectului

- *minim câte două argumente care justifică încadrarea proiectului în obiectivele și domeniile de finanțare ale Programului*

Argumentul nr. 1 – „lipsa infrastructurii pentru practicarea sportului de performanță în RD Centru”

În Regiunea de Dezvoltare Centru nu există infrastructura necesară practicarea sportului de performanță, toate centrele sportive specializate fiind concentrate în mun. Chișinău. Conform datelor BNS, infrastructura de sport este reprezentată de:

- 42 – stadioane cu tribune, cu o capacitate de peste 500 locuri;
- 3093 de edificii sportive fără tribune;
- 1271 săli de sport;
- 35 bazine de înot.

Deși la prima vedere acești indicatori par a fi pozitivi, realitate arată că majoritatea acestor infrastructuri existe doar în formă oficială fiind construite pînă în perioada anilor 1990, starea fizică a acestora fiind deplorabilă, iar edificiile existente, fără tribune, săli de sport și bazine fie sunt private și au costuri crescute pentru populație, fie sunt simple săli de sport în cadrul instituțiilor de învățămînt, accesul în acestea fiind limitat pentru populație, iar disponibilitatea infrastructurii pentru persoanele cu dizabilități în general este practic inexistentă. Cu toate acestea, exercițiul de comparare a acestor indicatori, arată că aceștia sunt destul de reduși față de țările Uniunii Europene. Prin urmare, tot conform datelor BNS, circa 70 % din populație Republicii Moldova, dintre care 80% sunt copii și tineri, nu practică sportul, motivul fiind lipsa condițiilor necesare.

Cît privește unii indicatori prezentați în Strategia de dezvoltare a culturii fizice și sportului, doar 4,4 % din copii și tineri frecventează anumite secții de sport, un indicator extrem de redus chiar și în comparație cu unii indicatori existenți în perioada sovietică. Necătfînd la situația precară în domeniul infrastructurii sportului, Republica Moldova a ocupat locul 86 la Jocurile Olimpice de la Tokyo, din 205 participanți, avînd 9 sportivi clasati în primile 10 rezultate la probele sale de participare.

Argumentul nr. 2 – „lipsa accesului tinerilor la servicii și facilități sportive”

Din lista obiectivelor sportive enumerate la Argumentul 1, majoritatea sunt facilități construite în cadrul instituțiilor de învățămînt, unde este fie limitată oferta de servicii, fie în general este restricționat accesul tinerilor în afara orelor. Prin urmare, în lipsa infrastructurii sportive, provocările pentru tineri sunt foarte mari, în condițiile în care instituția familiei este afectată de migrația părinților, divorțuri, iar controlul social din partea comunității s-a diminuat semnificativ. Astfel, în rândul tinerilor sînt răspândite comportamente riscante: abuzul de alcool, consumul de droguri, relații sexuale neprotejate la vârste fragede, comiterea infracțiunilor etc. Efectele negative ale acestor comportamente antisociale produc un impact de durată atît la nivel personal, cît și al societății în general. Pentru a încuraja practicarea sportului și a oferi suportul necesar pentru incluziunea tinerilor, mai ales din familiile defavorizate, este imperioasă dezvoltarea unor asemenea

oportunități, luând în considerație că în raionul Orhei și cele învecinate (Șoldănești, Rezina, Criuleni și Telenști) există circa: 5 școli cu profil sportiv în care studiază circa 3600 elevi și 15 centre / săli de sport, vizitate de circa 340 tineri.

menționați documentele strategice locale, cu care proiectul este corelat

Unul dintre focus-grupurile organizate în procesul de elaborarea a Planului Strategic de dezvoltare socio-economică pentru anii 2021-2025 a municipiului Orhei a fost format din antrenori, sportivi de performanță și sportivi amatori. Pe lângă problemele enumerate mai sus aceștia au menționat faptul că în Republica Moldova nu există o sală de sport, dotată cu echipament sportiv special și care să fie accesibilă pentru persoanele cu nevoi speciale, deși antrenorii au mai multe solicitări venite din partea persoanelor cu dizabilități. Întrucât o astfel de sală nu există nici în Chișinău (aflat la 42 km de Orhei), de sala de sport pentru persoane cu nevoi speciale ar putea beneficia și locuitorii capitalei. Astfel, crearea infrastructurii sportive, reprezintă unul din obiectivele propuse pentru implementarea viziunii de dezvoltare a municipiului Orhei în perioada anilor 2021-2025, aceasta fiind inclusă atât în textul Planului strategic de dezvoltare socio-economică a municipiului Orhei și aprobat de consiliul local prin decizia nr. 8.12 din 23.07.2021 dar și în Planul de acțiuni privind implementarea acesteia. De asemenea, pentru asigurarea implementării Programului național de dezvoltare a orașelor poli de creștere a RM, aprobat prin HG 916/2020, prezenta propunere de proiect a fost inclusă și în prevederile Planului Operațional Local, aprobat prin decizia consiliului local nr. 10.12 din 14.09.2021.

Potențialii beneficiari ai proiectului/grupul țintă

- cine este grupul/grupurile țintă căruia proiectul se adresează

Grupurile țintă pentru proiectul:

- Populația raionului Orhei;
- Elevi din instituțiile cu profil sportiv din raionul Orhei și cele învecinate (Șoldănești, Rezina, Criuleni și Telenști)
- 26 (Orhei) Profesorii din școlile sportive
- Sportivi de performanță
- Asociații cu profil sportiv din Republica Moldova
- peste 1100 Persoane adulte cu dizabilități primare
- aproape 120 persoane sub 18 ani cu dizabilități primare

- cine sunt beneficiarii finali ai proiectului (cuantificați)

Beneficiarii finali ai proiectului sunt:

- 94 elevi (statistica anului de studii 2020-2021) ai Colegiului „Vasile Lupu”, specialitate „Educație Fizică și Sport”
- peste 840 elevi anual ai Școlii Raionale de Sport Orhei;
- 340 tineri care frecventează secții de sport din raionul Orhei și cele învecinate (Șoldănești, Rezina, Criuleni și Telenești);
- 4 cluburi cu profil sportiv;
- 34 sportivi de performanță, campioni naționali, europeni, mondiali, locuitori ai raionului Orhei
- aproape 100 sportivi de performanță, locuitori ai raioanelor învecinate
- aproape 7000 copii din mun. Orhei

Descrierea activităților

- succint activitățile majore pe care proiectul propune să le realizeze
- a) *Acțiuni de identificare și delimitare a terenului*
 - b) *Documentația tehnico-economică* va analiza și va fundamenta din punct de vedere tehnico-economic construirea Complexului sportiv, care va fi proiectat să îndeplinească minim standardele Republicii Moldova existente și aplicabile. În situația în care pentru un aspect standardele respective conțin prevederi diferite, se va tine cont de prevederea cea mai drastică. Lista documentelor care vor fi avute în vedere la proiectarea complexului sportiv cuprinde (fără a fi limitativă): IJF IT Requirements, IJF Olympic Games Judo Requirements, WT Technology Manual for WT Recognized competitions, WDSF Rules & Regulations, NCM C.01.12:2018 Normativ în Construcții Clădiri civile Clădiri și construcții publice, Aprobate și pus în aplicare prin ordinul Ministerului Economiei și Infrastructurii nr. 208 din 21.04.2018 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 142-148, art. 588), cu aplicare din 04.05.2018.
 - c) *Proiectarea complexului sportiv*, se va realiza cu respectarea exigențelor privind calitatea în construcții, asigurându-se astfel confortul, siguranța și securitatea spectatorilor, sportivilor, oficialilor, reprezentanților presei și personalului. Se vor avea în vedere posibilitatea asigurării următoarelor cerințe: rezistență mecanică și stabilitate; securitate la incendiu; igienă, sănătate și mediu înconjurător; siguranță și accesibilitate în exploatare; protecție împotriva zgomotului; economie de energie și izolare termică; utilizare sustenabilă a resurselor naturale; caracterul multifuncțional; costul de întreținere a complexului sportiv; durata de folosință în termenii proiectanți de minim 30 de ani; cantitatea și categoriile de deșeuri rezultate. Se vor studia posibilitățile de integrare în complexul sportiv al unor corpuri de clădiri și spații destinate altor funcțiuni - administrative-birouri, servicii și comerț, etc., care să completeze activitatea complexului sportiv integrându-l în mod organic în viața urbană a zonei.

- d) *Licitația pentru realizarea lucrărilor de construcție se va realiza conform legislației în vigoare.*
- e) *Construirea complexului*
- f) *Dotarea și amenajarea spațiilor de sport exterioare*
- g) *Elaborarea unui Regulament de Organizare a Complexului.*
- h) *Activități de promovare*

- succint principalele riscuri care pot periclita implementarea proiectului (ex. riscuri financiare, legale, avize aprobări, probleme de mediu, capacitatea instituțională, etc.).

Implementarea prezentului proiect poate fi periclitată luând în considerație următoarele riscuri:

- Lipsa resurselor financiare pentru construcția centrului;
- Calitatea joasă a documentației tehnice;
- Instabilitate politică;
- Obiectivele proiectului nu se armonizează cu prevederile apelului de propuneri de proiecte, etc.;
- Modificarea costurilor de implementare din cauza creșterii prețurilor pentru diferite categorii de materiale, echipament și lucrări.

Rezultatele estimate

Rezultate cantitative:

- ✓ 1 complex sportiv multifuncțional construit;
- ✓ 1 sală multifuncțională amenajată pentru: baschet, , handbal, fotbal și volei;
- ✓ 1 sală amenajată pentru gimnastică, alpinism, fitness, yoga etc.;
- ✓ 1 sală amenajate pentru lupte (judo, lupte libere, lupte greco-romane, sambo, taekwondo etc);
- ✓ 1 vestiar și grup sanitar special amenajat pentru persoane cu dizabilități;
- ✓ 1 zonă de sport amenajată în aer liber;
- ✓ 1 bazin de înot semiolimpic (25 m) cu infrastructura aferentă amenajată;
- ✓ Rezultate calitative:
- ✓ Asigurarea accesului sportivilor de performanță la infrastructură sportivă de calitate;
- ✓ Creșterea numărului de tineri încadrați în activități sportive;
- ✓ Acces asigurat pentru persoane cu dizabilități;
- ✓ Crearea condițiilor de desfășurare a competițiilor sportive naționale și internaționale;
- ✓ Atragerea noilor investiții pentru dezvoltarea turismului sportiv

VII. IMPACT ȘI RISCURI DE IMPLEMENTARE

POL Orhei vine ca suport în depășirea principalelor curențe de dezvoltare în vederea corespunderii indicatorilor minimi înaintați față de orașul-pol de creștere.

INDICATORI DE IMPACT	
Obiective specifice	Indicatori de evaluare a impactului
1. Îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces a centrelor urbane de dezvoltare și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare	Locuitorii orașului-pol de creștere vor avea acces îmbunătățit la infrastructură de mobilitate urbană și suburbană: Calitatea a peste 90% din drumurile locale majore va fi bună și foarte bună (în 2021, indicatorul a constitui circa 75%).
2. Dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic al centrelor urbane de dezvoltare pentru a stimula competitivitatea	Salariul mediu în orașe-poli de creștere va depăși media națională
	Rata de acoperire cu locuri de muncă (cu excepția celor cu finanțare din buget) în orașele-poli de creștere va depăși 55% față de numărul populației în vârstă aptă de muncă (în anul 2019 indicatorul a constituit 30-50%).
3. Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice	Capacitatea fiscală va constitui minim 70% din nivelul mun. Chișinău.
	Locuitorii din toate orașele-poli de creștere vor avea acces îmbunătățit la infrastructură socială și de recreere: Funcționarea complexelor sportive multifuncționale (inclusiv cu bazine acoperite) Funcționarea zonelor de recreere la scară mare de importanță regională
4. Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare și a rețelelor de utilități publice	Nivelul de acoperire cu servicii de utilități publice se va conforma cerințelor minime înaintate de cadrul legal de calitate: Minimum 90% acoperire cu servicii centralizate de canalizare, față de media cumulativă de 62% în 2021. 100% acoperire cu servicii calitative de iluminare nocturnă, față de media cumulativă de 85% în 2021.

RISCURI DE IMPLEMENTARE

Implementarea POL a mun. Orhei poate fi periclitată de diverse tipuri de riscuri, care pot afecta implementarea cu succes a activităților.

RISCUL	Gradul	Probabilitate de apariție
ECONOMICE-SOCIALE		
Criza economică post-pandemie poate afecta implementarea efectivă a POL	Mare	Mare
Capacitatea insuficientă a Primăriei mun. Orhei de a elabora și implementa proiecte de anvergură cu impact asupra dezvoltării ariilor adiacente	Minim	Minim
Calitatea și disponibilitatea redusă a datelor statistice reprezintă o constrângere pentru procesul de monitorizare și evaluare eficientă	Mediu	Mediu
Lipsa resurselor financiare necesare pentru implementarea Programului național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere în Republica Moldova (2021 - 2027)	Mare	Mare
Extinderea perioadei de pandemie COVID-19	Mare	Mare
Procese migraționale nefavorabile	Mediu	Mediu
POLITICE		
Mediul politic nesigur, campanii electorale frecvente	Mare	Mare
Lipsa voinței politice pentru implementarea Programului național de dezvoltare a orașelor-poli de creștere	Mare	Mare
Lipsa de corelare a politicii privind dezvoltarea poliilor de creștere cu alte politici, neincluzând astfel poliile de creștere stabiliți în prioritățile fondurilor gestionate la nivelul altor ministere	Mare	Mare
TEHNICE		
Calitatea slabă a documentației tehnice a proiectelor, care necesită revizuri	Mediu	Mare
Procedurile repetate de achiziții publice generează întârzieri serioase în implementarea proiectelor	Mediu	Mare